TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ETKİLEŞİMLİ OKUMA YÖNTEMİ İLE SUNULAN RESİMLİ KİTAPLARIN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGI DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Sena KUYULU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ETKİLEŞİMLİ OKUMA YÖNTEMİ İLE SUNULAN RESİMLİ KİTAPLARIN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGI DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Sena KUYULU

Danışman: **Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL**
Jüri Üyesi: **Doç. Dr. Şule ERDEN ÖZCAN**
Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm HOŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Şule ERDEN ÖZCAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm HOŞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2025

Prof. Dr. Hüseyin GÜLER
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …. / …. / 2025

Sena KUYULU

ÖZET

ETKİLEŞİMLİ OKUMA YÖNTEMİYLE SUNULAN RESİMLİ KİTAPLARIN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGI DÜZEYİNE ETKİSİ

Sena KUYULU

Yüksek Lisans Tezi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
Ocak 2025, 56 sayfa

Bu araştırmada, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada yarı deneysel desenlerden, ön-test son-test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Gaziantep ilinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören 48-72 aylık 40 çocuk oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak 'Demografik Bilgi Formu' ve "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" kullanılmıştır. Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada uygulama sürecinde kullanılacak kitaplar belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan kitaplar belirlenirken, öncelikle resimli çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özelliklerine dikkat edilmiş olup toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren ifadeler, aile içi ve mesleki roller, eylemler vb. unsurları barındırmamasına dikkat edilmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen 15 resimli çocuk kitabı belirlenmiştir. Uygulama sürecinde seçilen resimli çocuk kitapları 8 hafta süresince haftada 2 gün etkileşimli okuma yöntemi ile sunulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler ANCOVA ve Eşli Gruplar T-Testi ile analiz edilmiştir.

Deney ve kontrol grubunun 'toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı' son-test puanlarının ANCOVA testi sonuçlarına incelendiğinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (p=.00). Bu bulgular ışığında toplumsal cinsiyet eşitliği toplumsal cinsiyet kalıpyargıları içermeyen resimli çocuk kitaplarının okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Etkileşimli okuma uygulamalarının çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisinin kalıcı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla deney grubundaki çocukların "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"ndan aldıkları son-test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında eşli gruplar t-Testi yapılmış olup anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (p=.237). Bu durum deney grubuna uygulanan etkinliklerin etkisinin kalıcı olduğunu gösterir niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kalıpyargı, okul öncesi, etkileşimli okuma

ABSTRACT

THE EFFECT OF PICTURE BOOKS PRESENTED WITH THE SHARED READING METHOD ON GENDER STEREOTYPE LEVELS IN PRESCHOOL CHILDREN

Sena KUYULU

Master Thesis, Department of Early Childhood Education
Supervisor: Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
January 2025, 56 pages

This research aimed to examine the effects of children's picture books, presented through the shared reading method, which do not contain gender stereotypes but promote elements of gender equality, on the gender stereotype levels of preschool children.

This research used a pre-test/post-test control group design among other semi-experimental research designs. The research sample consisted of 40 children, aged between 48- 72 months, who attended preschool education institutions affiliated with the Ministry of National Education in Gaziantep. 'Demographic Information Form' and 'Gender Stereotype Assessment Tool' were used to collect data. This research consists of two steps. The books to be used in the application were determined in the first step. While deciding on the books, firstly, attention was paid to the internal and external structural features of children's picture books, ensuring they did not include gender stereotypes in terms of expressions, domestic and occupational roles, actions, etc. A total of 15 children's picture books that do not contain gender stereotypes were chosen. The selected children's picture books were presented to the experimental group with the share reading method, two days a week, over an eight-week period. The data obtained from the research was analyzed using ANCOVA and Paired T-tests.

A significant difference was found in favor of the experimental group considering the ANCOVA test results for the 'gender stereotypes assessment tool' post-test scores of the experimental and control groups ($p=0.00$). In light of these findings, it was concluded that the children's picture books that contain gender equality but not gender stereotypes were influential on the gender stereotype levels of preschool children. To identify whether the effect of shared reading applications on children’s gender stereotypes was permanent,

a paired t-test was conducted between the experimental group’s post-test scores obtained from the "gender stereotype assessment tool" and their retention test scores, and no significant difference was found (p=.237). This proves that the effects of the activities performed on the experimental group were permanent.

Keywords: Social gender, stereotype, preschool, shared reading

ÖN SÖZ

Lisansüstü eğitimim süresince tezimin her aşamasında sabır ve hoşgörüyle beni destekleyen, bilgisini ve deneyimlerini benden esirgemeyen, değerli fikirleriyle yoluma ışık tutan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Ebru DERETARLA GÜL'e çok teşekkür ederim.

Tezime sundukları değerli katkılar için değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Şule ERDEN ÖZCAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm HOŞ'a çok teşekkür ederim.

Araştırmamın veri toplama sürecine katılmayı kabul eden tüm öğretmenlere ve çocuklarını bu araştırmaya katılmasını kabul eden tüm ailelere ve çocuklarına çok teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitim süresince bilgi ve deneyimleriyle yanımda olan tüm değerli hocalarıma ve yüksek lisans arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tüm eğitim yaşantım ve kişisel hayatım boyunca beni her zaman destekleyen ve cesaretlendiren, sevgilerini hiç eksik etmeyen canım annem Zeynep KUYULU'ya ve canım babam Ahmet KUYULU'ya, her zaman yanımda olan, bana güç veren ve destek olan canım kardeşlerim Pınar KUYULU HAKSAL'a ve Sevde KUYULU'ya sonsuz sevgi, minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Sena KUYULU

Adana, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖN SÖZ ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **x**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**
EKLER LİSTESİ ..... **xii**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem 1
1.2. Araştırmanın Amacı 3
1.3. Araştırmanın Önemi 3
1.4. Tanımlar 5

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet 6
2.2. Kalıpyargılar ve Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları 6
2.3. Okul Öncesi Dönemde Toplumsal Cinsiyet Gelişimi 8
2.4. Toplumsal Cinsiyet Kuramları 9
2.4.1. Bilişsel Gelişim Kuramı 9
2.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı 9
2.4.3. Psikanalitik Kuram 10
2.4.4. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı 11
2.5. Etkileşimli Kitap Okuma 12
2.6. Resimli Çocuk Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet 13
2.7. İlgili Araştırmalar 14
2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar 14
2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar 16

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli 19
3.2. Evren ve Örneklem 19
3.2.1. Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler 20
3.3. Veri Toplama Araçları 21
3.3.1. Demografik Bilgi Formu 21
3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı 21
3.4. Araştırma Süreci 22
3.4.1. Araştırmada Kullanılan Kitaplar 25
3.4.2. Uygulama Süreci 26
3.5. Araştırmacının Pozisyonu 26
3.6. Etik Önlemler 26
3.8. Verilerin Analizi 27

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Araştırmanın Birinci Problemine İlişkin Bulgular 30
4.2 Araştırmanın İkinci Problemine İlişkin Bulgular 38

BÖLÜM V
TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna Yönelik Tartışma ve Yorum 40
5.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna Yönelik Tartışma ve Yorum 42

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar 44
6.2. Öneriler 44
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 44

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler..... 45

KAYNAKÇA..... 46

EKLER..... 51

KISALTMALAR

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Araştırma Deseninin Simgesel Sunumu 19
Tablo 2. Örneklem Grubundaki Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler 20
Tablo 3. Uygulama Planı..... 23
Tablo 4. Etkinlik Örnekleri 25
Tablo 5. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ön-Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri ... 27
Tablo 6. Deney ve Kontrol Gruplarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ölçme Aracı için Regresyon Katsayıları..... 28
Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve Normallik Test Sonuçları..... 28
Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve Normallik Test Sonuçları..... 28
Tablo 9. Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Görevler/İşler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri 30
Tablo 10. Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Görevler/İşler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri 31
Tablo 11. Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Meslekler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri..... 32
Tablo 12. Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Meslekler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri..... 33
Tablo 13. Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri..... 34
Tablo 14. Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri 35
Tablo 15. Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri..... 36
Tablo 16. Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans VE Yüzdeleri..... 37
Tablo 17. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Son-Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri 37
Tablo 18. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ön-Test Puanlarına Göre Düzeltilmiş Son-Test Puanlarının Gruplara Göre ANCOVA Sonuçları..... 38
Tablo 19. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Son-test ve Kalıcılık Testi Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları..... 39

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Araştırmanın Etik Kurul İzni 51
EK 2. Araştırmanın Uygulama İzni 53
EK 3. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Kullanım İzni 54
EK 4. Aydınlatılmış Onam Formu 55
EK 5. Örnek Etkinlik Planı 56

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Bireylerin bir olay ya da kişiye ilişkin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını şekillendiren kültürel geçmiş, deneyimler, toplumsal yargılar gibi olgular söz konusudur. Kalıpyargılar; belli gruplara özgü özelliklerin olduğunun düşünüldüğü, genellikle olumsuzlukları içeren düşünce yapılarıdır (Ekşi, 2017). Kalıpyargılar çeşitli etnik kökene, cinsiyete, mesleğe, ulusa vb. gruplara yönelik olabilmektedir (Blum, 2004). Bireyler bu kalıpyargılar ile karşılaştıkları bireyleri, yaşanılan olayları kalıpyargıları çerçevesinde değerlendirebilmektedir.

Bireylerin karşılaştıkları kişilerde fark ettiği özelliklerin başında cinsiyet gelmektedir. Cinsiyet kavramı, kadın ve erkeklerin biyolojik özelliklerini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik özellikler dışında toplumun kadına ve erkeğe yüklediği roller olarak ifade edilmektedir (Bayraktar, 2019). Kişinin karşısındaki bireylerin cinsiyetine göre davranışlarını, tutumlarını şekillendiren bir durum olarak toplumsal cinsiyet kalıpyargıları karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bir toplumda kadın ve erkek ile ilgili önyargılar olarak tanımlanmaktadır (Kaçar, 2019). Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına sahip olunması bireylerin cinsiyetine uygun olduğunu düşündüğü davranışlar sergilemesine sebep olmaktadır.

Kız ve erkek çocuklarının cinsiyetine ilişkin kalıpyargılarına sahip olması kendi duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirmektedir. Cvencek ve arkadaşları (2011), 6 ile 10 yaş aralığında Amerikalı 247 çocukla yaptıkları çalışmada, matematik dersinde erkek çocuklarının daha başarılı olduğu yönünde algılarını ortaya koymuştur. Bu bulgu matematiğin erkekler için olduğu yönündeki Amerikan kültürüne ait kalıpyargısal düşünceye uygun olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kalıpyargıların kız ve erkek çocuklarının potansiyellerini gerçekleştirmelerinin önündeki bariyer olması kaçınılmazdır.

Çocuklar, kişilik oluşumu, toplumsallaşma gibi sosyal gelişim sürecinde, yaşadığı toplumun değerlerini öğrenmektedir (Bağcı, 2016). Yaşamın ilk yıllarından itibaren, ailesinin ve sosyal çevresinin etkisiyle çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılar oluşmaktadır (Kaçar, 2019). Bu bağlamda eşitlikçi cinsiyet tutumu ve davranışı geliştirme konusunda erken çocukluk dönemi erken bir fırsat sunmaktadır (King vd., 2021).

Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından uzak eşitlikçi anlayışta bir sosyal çevreye sahip olması önem arz etmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde çocukların sosyal çevrelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ön planda olduğu söylemlerin, çizgi filmlerin (Kalaycı, 2015), oyunlar ve oyuncakların (Menekşe ve Asan, 2019; Şıvgın ve Deniz, 2017) resimli çocuk kitaplarının (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019a; Kaynak ve Aktaş, 2017; Kostas, 2018; Köseler, 2009) olması önem taşıdığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları zamanla çok az değişim göstermektedir (Ekşi, 2017). Bununla birlikte okul öncesi dönemde kalıpyargıların önüne geçmek ve oluşan kalıpyargıları yıkmak, toplumsal cinsiyete dair algıların eşitlikçi bir noktaya ulaşmasına olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda Şıvgın ve Deniz (2017), yapmış oldukları çalışmada "Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin" 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı puanları üzerinde etkili olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Çocuklar, resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerle kendilerini özdeşleştirmektedir (Gayberi, 2019). Kitaplardaki karakterler, çocuk kitaplarına cinsiyet konularının yansıma biçimi, çocukların cinsiyete ilişkin algılarını etkilemektedir (Ghasemi, 2014). Bu bağlamda resimli çocuk kitaplarının cinsiyetçi kalıp yargılardan arınmış olması önem arz etmektedir(Köseler, 2009). Bununla birlikte çocuklara okunan kitabın çocuklar üzerinde nasıl bir etkisinin olacağının belirlenmesinde önemli olan faktörlerden biri okuma yöntemidir (Durmaz, 2020).

Etkileşimli okuma çocukların hikâyeye aktif katılımına olanak sağlayan okuma yöntemidir. Resimli çocuk kitabına ilişkin derinlemesine soru sorulmasına ve kitabın içeriğine ilişkin sohbet edilmesini saplayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Durmaz, 2020). Bu yöntem çocukların gelişimine katkı sağlayan, süreci zenginleştiren bir yöntemdir. Etkileşimli kitap okuma sürecinde seçilen resimli çocuk kitaplarını içeriği ve verdiği mesajlar önem arz etmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından arınmış içeriğe sahip resimli çocuk kitaplarının seçilmesi çocuğun algılarını etkilemesi sebebiyle önem arz etmektedir.

Ancak etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisine ilişkin yeterli bilgi bulunmamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Deney ve kontrol grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı ön-test puanları kontrol altına alındığında, son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney grubundaki çocukların cinsiyet kalıpyargı son-test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuklar doğumdan itibaren sosyal çevrelerinde cinsiyetlerine ilişkin bir takım örtük mesajlara maruz kalmaktadır(Bayındır, 2019). Kız ve erkek çocuklarına alınan oyuncakların farklılaşması, kız çocuklarına bebek, evcilik oyuncakları, vb. alınırken erkek çocuklarına araba, kamyon, tamir aletleri vb. alınması bu duruma örnek olabilir. Bunlarla birlikte kız çocukları daha nazik, duygusal, narin, merhametli gibi sıfatlarla tanımlanırken erkek çocuklarının daha güçlü, hırslı, bağımsız gibi sıfatlarla tanımlanmaktadır(Bayındır, 2019; Dökmen, 2009). Çocuğun çevresindeki bu kalıpyargısal sıfatlar çocukların kendi cinsiyetine özgü davranışlar kazanmasına zemin oluşturmaktadır.

Çocukların kalıpyargılar geliştirmesindeki önemli araçlar ise çizgi filmler, oyuncaklar, resimli çocuk kitapları vb. şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şentürk (2015), resimli çocuk kitaplarındaki cinsiyete ilişkin yazılı ve görsel tasvirler incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin yer verilen ögelerin azalsa da genel olarak devam ettiğini bildirmiştir. Resimli çocuk kitaplarının, çocukların rol model olması açısından önemli bir yere sahip olması (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019a), toplumsal cinsiyet eşitliği oluşturmada önemli rol oynamasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini temsil eden rol modellerin olması kız ve erkek çocukları için toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yıkmaya imkân sağlayacaktır.

Cvencek ve arkadaşları (2011), yaptıkları araştırmada erkeklerin kızlara göre matematikte daha başarılı olduğuna ilişkin kalıpyargısal düşüncenin olduğunu ve erken yaşlarda edinilen bu kalıpyargının gelecekteki matematik başarısına etkisi olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından arınarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsenmesi kız ve erkek çocukların potansiyellerini gerçekleştirmesine fırsat sağlayacaktır. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından sıyrılması için yapılacak çalışmalar

Bireyin, çocukluktan itibaren geliştirdiği kalıpyargılar ve bu doğrultudaki davranışları değiştirmek oldukça güçtür (Bayındır, 2019). Ancak okul öncesi dönem çocukların kalıpyargısal davranışları ortadan kaldırmak için önemli bir fırsat sunmaktadır (King vd., 2021). Bu bağlamda okul öncesi dönemde çocuklardaki toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ortadan kaldırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliği oluşturmaya ilişkin yapılacak projelerin ve çalışmaların önemli bir yere sahip olduğu belirtilebilir. Buna karşın çocuklarda oluşan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ortadan kaldırmaya, toplumsal cinsiyet anlamında eşitlikçi bir algının oluşturulmasına ilişkin yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır (Tuncer ve Şen Gezer, 2018). Bu araştırmanın sonuçları, okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla yapılacak uygulamalar konusunda bilgi verebilir. Bununla birlikte eğitimde kullanılan materyallerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hazırlanmasına ilişkin rehberlik edebilir.

Alanyazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin yapılan çalışmaların resimli çocuk kitaplarında yer alan toplumsal cinsiyet olgusuna (Filipović, 2018; Ghasemi, 2014; Köseler, 2009; Lindsay, 2024; Yoo vd., 2014), okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarına (Güder, 2014; Hacin-Beyazoglu vd., 2024; Martínez vd., 2022), toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına (Ekşi, 2017; Enst vd., 2012; Galdi vd., 2014; Kaçar, 2019; Özkan, 2009; Şıvgın ve Deniz, 2017) odaklanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin çalışmalar incelendiğinde, Türkiye'de toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin unsurlar barındırmayan resimli çocuk kitaplarının okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıpyargılarına etkisini inceleyen kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu durumda, bu çalışmanın literatürdeki okul öncesi dönem çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını değiştirmeye yönelik yapılacak uygulamalara ilişkin boşluğu doldurması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın bir diğer önemli noktası da okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının önüne

geçmek ve oluşan kalıpyargıları ortadan kaldırmak için yapılabilecek uygulamalar hakkında bilgi vermesidir.

1.3. Sınırlılıklar

- Bu araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma Gaziantep ili ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Cinsiyet: Türk Dil Kurumu cinsiyeti "Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği" şeklinde tanımlamıştır. Dökmen (2009) ise cinsiyeti kadını ve erkeği biyolojik yönüne dayalı kategori olarak tanımlamıştır.

Toplumsal Cinsiyet: Kadın ve erkeğin toplumsal ya da kültürel kökenli özellikleri ve beklentileri ifade etmektedir(Dökmen, 2009).

Toplumsal Cinsiyet Rolleri: Dökmen (2010) "Toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir" şeklinde tanımlamıştır.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları: Kadın ya da erkek olmanın ne anlama geldiğine ilişkin inanışlardır(Golombok ve Fivush, 2001). Bir başka deyişle toplumda kadınların ya da erkeklerin sahip olduğu düşünülen ve bu doğrultuda davranışlar sergilenmesi beklenen düşüncelerdir(Dökmen, 2009).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, toplumsal cinsiyet ve etkileşimli okuma ile ilgili kuramsal çerçeveye ve bu konularla ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, kadının ve erkeğin biyolojik özelliklerini tanımlamaktadır. Bireylerin dişi ve erkek şeklinde ayırt edilmesine olanak sağlayan fizyolojik özelliklerin bütünüdür (Bayhan ve Artan, 2009). TDK cinsiyeti "Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği" şeklinde tanımlamıştır.

Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller, sorumluluklar toplumsal cinsiyeti tanımlamaktadır (Gürcan, 2023). Toplumsal cinsiyet, bireylerin içinde bulunduğu toplumun kadın ve erkeğin davranış ve düşüncelerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin istekleridir (Uysal, 2022). En geniş tanımıyla cinsiyet bireylerin biyolojik özelliklerini tanımlarken toplumsal cinsiyet içinde bulunulan toplumun cinsiyete yüklediği anlamları ifade etmektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları farklılık gösterse de birbirini etkiledikleri ve biçimlendirdikleri bir gerçektir (Dökmen, 2010).

Toplumsal cinsiyet, bireyin içinde yaşadığı kültürün şekillendirdiği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple her kültürde farklılık göstermektedir (Bhasin,2003). Bununla birlikte aynı toplumda zamanla farklılaşabilmektedir (Çapçıoğlu, 2020). Örneğin, geleneksel toplumlarda kadın çocuk bakımı, yemek ve temizlik yapma gibi ev içi roller ile ilişkilendirilirken erkek maddi kazanç sağlayan, iş hayatında daha aktif olan roller ile ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte zaman içinde kadının iş hayatındaki rollerinin arttığı, erkeğin ev içi görevlerde rol aldığı görülmektedir.

2.2. Kalıpyargılar ve Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları

Kalıpyargılar, belirli bir grup ile ilgili inançlar şeklinde tanımlanabilir (Hilton & Von Hippel, 1996). Kalıpyargısal düşünme cinsiyet, meslek grubu, ırk vb. gruplardaki insanların aynı özellikler gösterdiğine ilişkin düşüncelerdir (Kunda, 1999) Bireyler kalıpyargılar doğrultusunda karşısındaki kişiye davranış biçimini şekillendirmektedir. Özellikle sevilmeyen bir gruba karşı kolaylıkla kalıpyargı geliştirilmektedir (Dökmen,

2009).

Kalıpyargılar arasında cinsiyet güçlü bir kalıpyargı olarak karşımıza çıkmaktadır (Dökmen,2009). Cinsiyet gruplarına ilişkin toplumun beklentileri doğrultusunda oluşan kalıpyargılar, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olarak nitelendirilmektedir. Şirvanlı-Özen (1992) cinsiyete yönelik kalıpyargıları, "cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar" ve "cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar" şeklinde iki kavram ile açıklamaktadır. Bu bağlamda "cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar" bir cinsiyete uygun rol ve faaliyetleri, "cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılar" ise bir cinsiyeti davranışsal ya da psikolojik olarak nitelendiren özellikleri kapsamaktadır (Şirvanlı-Özen, 1992).

Bir birey ile ilgili fark edilen ilk şeyin kişinin cinsiyeti olması sebebiyle cinsiyete yönelik kalıpyargılar diğer kalıpyargılardan farklıdır(Helgeson, 2012). yönelik kalıpyargılara bakıldığında, kadınların fedakar, duygusal ve nazik, erkeklerin ise cesur, kuvvetli ve soğukkanlı gibi sıfatlarla tanımlandığı görülmektedir (Bayındır, 2019; Dökmen, 2009). Bununla birlikte "kadın işi", "erkek işi", "kız gibi …", "erkek gibi…", "erkekler ağlamaz" gibi ifadeler sosyal çevrede karşımıza çıkan bazı kalıpyargı kalıpyargılardır (Dağdeviren, 2022).

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları kültürlerde farklılaşırken bazı noktalarda benzerlik göstermektedir (Dökmen, 2009).Williams ve arkadaşlarının (1982) kültürlere ilişkin yaptığı çalışmada, batı ülkeleri ile Pakistan ve Hindistan arasında kadın ve erkeğe ait olduğu düşünülen özellikler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı, kadınların sevecen, duyarlı gibi sıfatlarla, erkeklerin ise hırslı, bağımsız gibi sıfatlarla tanımlandığı bildirirken, Sunar (1982) yaptığı çalışmada Türkiye ve ABD'deki cinsiyetler kalıpyargılarını incelemiş ve Türkiye'de cinsiyetlere ilişkin bakış açılarının ABD'ye göre daha fazla farklılaştığı şeklinde algıların olduğunu bildirmiştir.(Şirvanlı-Özen, 1992). Bu durum farklı kültürlerde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının benzerlik gösterdiği ve farklılaştığı noktalar olduğunu göstermektedir.

Yaşanılan toplumun kültürel ögeleri sosyal çevrede yer almaktadır. Bireylerde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını şekillenme süreci doğum ile başlamaktadır. Doğumdan itibaren çocuklara verilen isimler, seçilen kıyafetler vb. ile dişil ve eril olarak nitelendirilme süreci başlamaktadır (Gander ve Gardiner, 2004). Erken yaşlarda şekillenen kalıpyargılar yetişkinlikte de aynı şekilde devam etmektedir (Uysal, 2022).

Sosyal çevrede kullanılan cinsiyetçi dil, toplumun cinsiyet gruplarından beklenen davranış biçimleri, çocukların cinsiyetlere ilişkin kalıpyargılar geliştirmesine neden olmaktadır. Çocukluk döneminde öğrenilen bu kalıpyargılar çocukların sorgulayıp

sorgulamamasına bağlı olarak davranışlarına yansıma durumunu şekillendirmektedir (Saldıray, 2017).

2.3. Okul Öncesi Dönemde Toplumsal Cinsiyet Gelişimi

0-6 yaş arasını kapsayan okul öncesi dönem, fiziksel, sosyal duygusal ve bilişsel gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde edinilen deneyimler çocukların hem çocuk hem de toplum için önem arz etmektedir (Karaoğlu ve Ünüvar,2017).

Çocuklar doğdukları andan itibaren cinsiyete ilişkin mesajlar almaya başlar. Örneğin, geleneksel toplumlarda kız çocuklarına pembe, kırmızı gibi kıyafetler seçilirken, erkek çocuklarına mavi renkli kıyafetler seçilmektedir. Bu bağlamda aile, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanıldığı ilk yer olarak karşımıza çıkmaktadır (Uysal, 2022). Çocuğun doğumu itibariyle çocuğun cinsiyetine göre çocuğa alınan kıyafetler, oyuncaklar, çocuğun saçını kullanma biçimi, çocuğa kullanılan hitaplar şekillenmektedir (Vatandaş,2007).

Çocukların oynadığı oyuncaklar toplumsal cinsiyet bağlamında şekillenmektedir. Ebeveynler çocuklarına oyuncak seçerken toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına göre hareket etmektedir (Uğurlu vd., 2012). Alan yazında yer alan birçok araştırma kız çocuklarına bebek, evcilik oyuncakları, pelüş oyuncaklar vb. oyuncaklar seçilirken erkek çocuklarına araba, kamyon, asker, tamir aletleri vb. oyuncaklar seçilme eğilimi olduğunu göstermektedir (Blakemore ve Centers, 2005; Bağçeli Kahraman ve Başal, 2011; Uğurlu vd., 2012). Ailelerin farkında olarak ya da olmayarak yaptığı bu tercihler çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını pekiştirmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi sürecinde rol oynayan bir başka faktör medya olarak karşımıza çıkmaktadır. Çizgi filmler, reklamlar vb. araçlar toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını pekiştirmektedir.

Çocuklarda cinsiyet gelişimi sürecinde içine doğduğu toplumun ve ailenin kültürel yapısı önem arz etmektedir. Aile içindeki cinsiyete ilişkin normlar çocuğun cinsiyet kimliğini etkilemektedir (Yin, 2022). Örneğin, ailenin kız çocuklarına mutfak eşyaları, bebek vb. oyuncaklar, erkek çocuklarına araba, tamir aletleri vb. seçmesi çocuğun toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin mesajlar almasına neden olabilir. Bununla birlikte aileler çocuklarına seçtiği kitaplarda yer alan resimler ve hikayeler ile toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin mesajlar verebilir.

2.4. Toplumsal Cinsiyet Kuramları

Bu bölümde toplumsal cinsiyete ilişkin kuramlar yer almaktadır. Bu doğrultuda bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, psikanalitik kuram ve toplumsal cinsiyet şeması kuramı açıklanmıştır.

2.4.1. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramı, bireylerin toplumsal cinsiyet gelişimini bilişsel yapılar çerçevesinde açıklayan bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kuramda Kohlber, çocukların cinsiyet rolünü algılama, sınıflandırma ve cinsiyetin kalıcılığı ve değişmezliğini açıklamaktadır (Helgeson, 2012)

Kohlberg cinsiyet rolünün gelişiminde üç aşama olduğunu bildirmiştir: Cinsiyet etiketleme, cinsiyet kararlılığı ve cinsiyet değişmezliği (Uysal, 2022). Cinsiyet etiketleme dönemi yaklaşık 2 ile 3,5 yaş aralığını kapsamakta olup bu dönemde çocuklar cinsiyetini farkında olmalarına karşın cinsiyetin değişmezliğinin ve kalıcılığının farkında değillerdir (Dökmen, 2010). Fagot (1985), kız ya da erkek çocuklarının bu dönemde çocukların ya da bebeklerinin saç ve kıyafetleri değiştiğinde cinsiyetinin değiştiğini düşündüklerini bildirmiştir. Cinsiyet kararlığı dönemi 3,5 ile 4,5 yaş aralığını kapsamakta olup çocukların cinsiyetin sürekli olduğu, doğumdan itibaren yetişkinlikte de aynı cinsiyette olacağını fark ettikleri dönemdir (Dökmen, 2010). Kohlberg'e göre cinsiyet rolü gelişiminin üçüncü aşaması 4,5- 7 yaş arasını kapsayan cinsiyetin değişmezliği dönemidir. Bu dönemde çocuklar cinsiyetin dış görünüşten bağımsız olduğunu öğrenirler (Dökmen, 2010). Çocuklar, bireylerin saçlarının boyu, kıyafetleri vb. dış görünüşleri değişse dahi cinsiyetinin değişmeyeceğinin, cinsiyetin zamana ve duruma göre değişmediğinin farkına varırlar.

2.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura (1977) tarafından ortaya konulan bu kuram, bireylerin öğrenme sürecinin nasıl olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır (Bayrakçı, 2007). Bireylerin bilgi ve becerileri edinme sürecinin yanı sıra tutum ve değerleri edinme ile ilgili görüş sunmaktadır (Korkmaz, 2003). Bu kurama göre bireyler gözlem yoluyla pek çok davranış edinirler. Cinsiyete ilişkin tutum ve davranışlar da model alma ve gözlem ile öğrenilmektedir.

Çocuklar, cinsiyet rollerini gözlem ve taklit yoluyla öğrenme süreçleri derinleşir. Kendi cinsiyetlerindeki yetişkinleri gözlemleyerek ve yetişkinin davranışlarını taklit ederek toplumsal cinsiyet rollerini kendisiyle ilişkilendirmeye başlamaktadır. Çocuklar, çevresindekileri gözlemleyerek, rol model alarak içine doğduğu toplumdaki kültürel kalıpları öğrenmektedir (Tatlıoğlu, 2021).

Bireyler içine doğduğu toplumdaki cinsiyete ilişkin normları sosyal çevresini gözlemleyerek öğrenmektedir (Maccoby,1990). Toplumsal cinsiyet ile ilgili davranışlar sosyal çevrede görülen tutum ve davranışlar gözlem ve taklit yoluyla öğrenilmektedir. Örneğin, çocuklar medyada, arkadaş çevresinde ya da ailede erkekleri güçlü, bağımsız şekilde gözlemlerken kadınları narin, kırılgan, şefkatli olarak gözlemleyebilir. Bu durumda çocuklar cinsiyete ilişkin kalıpyargılar geliştirebilir.

Sosyal öğrenme kuramına göre öğrenmede modelleme ve gözlemin yanı sıra içsel ve çevresel pekiştireçler de rol oynamaktadır (Bayrakçı, 2007). Çocuğun toplumun beklentisine uygun olan davranışları ödüllendirildiğinde bu davranışı devam ederken toplumun beklentisi dışındaki davranışları cezalandırıldığında davranış sönmektedir (Dökmen,2009).

2.4.3. Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyet gelişimine ilişkin ilk kuramlardan biri olan psikanalitik kuram Freud'un görüşlerine dayanmaktadır (Dökmen, 2009). Bu kurama göre bireyler belirli dönemlerde cinsiyetine ilişkin rolleri öğrenerek kişilik gelişimi gerçekleşmektedir. Freud'a göre bireyler kişilik gelişimini beş dönemde tamamlamaktadır: Oral dönem, anal dönem, fallik dönem, latent dönem ve genital dönem. Oral dönem, 0-18 aylık dönemi kapsamakta olup bebeğin haz merkezi ağız bölgesidir. Çocukta bağımlılık duygusunun geliştiği dönemdir. Anal dönem, dışkılama ile ilgili süreçlerin önemli olduğu 1,5-3,5 yaş aralığını kapsamaktadır. 3-5 yaş aralığı fallik dönem olup bu dönemde çocuk cinsiyetinin farkına varmaktadır (Dökmen, 2009).

Toplumsal cinsiyet kazanımında üç dönem görülmektedir (Fast, 1993). İlk dönem oral ve anal dönemi içeren çocukların cinsiyetlerin farklılaştığının farkında olmadığı dönemdir. İkinci dönem 18-24. Aylarda başlayan ve çocukların cinsiyetlerin farklılaştığını anlamaya başladıkları ve cinsel kimliklerinin de 5 yaş civarında oluştuğu dönemdir (Dökmen, 2010). Bu bağlamda fallik dönem çocukların cinsiyet gelişimi sürecinde önemli bir dönemdir. Bu dönemin başında çocuklar cinsiyet farklılıklarını

anlamaya başlarlar. Ödipal dönem (üçüncü dönem) ise cinsiyet farklılıklarını anladıkları dönemdir.

2.4.4. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

"Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı" Sandra Bem tarafından 1981 yılında geliştirilmiş olup bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri geliştirmesiyle ilgili önemli kuramlardan biridir (Bayraktar, 2019). Bu kuram ile çocukların cinsiyet ile ilgili bilgileri nasıl anlamlandırdığı ve gruplandırdığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Şema, bireyin algısını yöneten bilişsel bir yapı olup bireyin çeşitli uyaranlara anlam yüklemesini sağlamaktadır (Bem, 1981). Şema yaşamın ilk yıllarından itibaren oluşur ve zaman içerisinde sosyal öğrenme ile gelişir.

"Toplumsal cinsiyet şeması kuramı", toplumun cinsiyet özelliklerine göre organize edilmesini temel almakta olup bu kuram çocukların cinsiyete ilişkin bilgilerin ayrıştırdığı, organize ettiği ve ilgili şemaya yerleştirdiğini bildirmektedir (Şirvanlı-Özen, 1992). Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet şeması, bireylerin erkek ya da kadın özelliklerine ilişkin bilginin işlenmesi ve algılanmasına yönelik çerçevedir (Dökmen, 2009). Çocuklar toplumsal cinsiyet şemaları ile cinsiyetlerini ve cinsiyet rollerini anlamlandırırlar. Erken yaşlardan itibaren çocukların kadın ve erkeğe yönelik geliştirdikleri düşünce ve teorileri ileriki yıllardaki davranışlarını biçimlendirmekte, bu teorilere ise toplumsal cinsiyet şeması olarak nitelendirilmektedir (Bür, 2019).

Erken çocukluk döneminde çocuklar, toplumun insanları sınıflandırma biçimlerini ve cinsiyet rollerini gözlemleyerek kadın ya da erkek hakkında düşünce geliştirmeye başlamaktadır (Trepanier-Street ve Romatowski, 1999). Piaget'e göre cinsiyet şeması geliştirirken önce ilkel bir yapı oluşturmakta ve deneyimleriyle cinsiyet şemasını benimsemektedir. Oluşan şema ile çocuklar tercih ettikleri oyunlar, arkadaşlar ve aktivitelerde kalıpyargısal tercihlerde bulunmaktadır (Baran, 1995). Örneğin, toplumsal cinsiyet şemaları doğrultusunda erkek çocuklar kamyon, araba, tamir aletleri gibi oyuncaklarla oynarken kız çocukları bebek, evcilik oyuncakları vb. oyuncaklarla oynamayı tercih etmektedir.

Çocuklar, kendilerini ve çevresindekilerle ilişkili bilgileri cinsiyet şemalarına göre kodlamakta ve algılamaktadır (Dökmen, 2009). Bununla birlikte çocuklar, tutumlarını, tercihlerini, kişisel özelliklerini ve davranışlarını cinsiyet şemasına göre değerlendirmeyi öğrenmektedir (Bem, 1981). Bu bağlamda Trepanier-Street ve Romatowski (1999),

cinsiyete ilişkin kalıpyargısal düşüncenin çocukların ilgi alanlarını, yeteneklerini ve seçimlerini sınırlayabileceğini belirtmiştir.

2.5. Etkileşimli Kitap Okuma

Okul öncesi dönemde okunan kitaplar, çocukların hayatı anlamlandırmalarına fırsat vermektedir. Çocukların dil gelişimi, sosyal duygusal gelişimi, bilişsel gelişimini desteklemekte yaratıcılık ve hayal gücünün gelişmesine olanak sağlamaktadır. Gelişimine uygun kitaplar okunan çocukların dil edinimini sürecini hızlandırmakta ve zenginleştirmektedir (Yıldız Bıçakçı vd., 2018). Çocuklara okunan kitapların onlar üzerinde etkilerini belirleyen unsurlardan biri de okuma yöntemidir (Kerigan, 2018).

Etkileşimli kitap okuma yöntemi, dinleyicinin aktif olarak katılım gösterdiği ve okuyucu ile dinleyici arasında etkileşimin ve paylaşımın olduğu bir tekniktir (Işık, 2022). Whitehurst ve arkadaşlarının geliştirdiği bir yaklaşım olan etkileşimli kitap okumanın temel amacı çocukların kitap okuma sürecinde aktif katılımcı olmalarına olanak sağlamaktır (Whitehurst vd. 1994). Kitap okuma sürecinde sorulan sorular, okuma sürecini zenginleştirmektedir.

Etkileşimli okuma süreci, hikayenin farklı biçimlerde okunmasına, hikayeye yönelik detaylı sorular sorulmasına ve konuya dair sohbet edilmesine olanak sağlanmaktadır (Durmaz, 2020). Bununla birlikte çocukların kitap okuma sürecine aktif katılımına olanak sağlayarak metni anlamlandırmalarına, okuyucuya sorular sorarak öğrenmelerine fırsatı vermektedir (Doyle ve Bramwell, 2006). Whitehurst ve arkadaşları (1994) etkileşimli kitap okuma yönteminde okuyucunun çocuklara yöneltebileceği beş tür soruyu CROWD olarak kısaltmışlardır: Tamamlama soruları (Completion prompts), hatırlama soruları (Recall prompts), açık uçlu sorular (Open-ended prompts), 5N1K soruları (Wh-prompts), ilişkilendirme soruları (Distancing prompts). Tamamlama soruları, çocuklara sunulan “Bu bir mektup. Mektupta …..” gibi boşluk doldurma sorularıdır (Whitehurst vd. 1994). Hatırlatma soruları, çocukların kitabın bazı kısımlarını hatırlamalarına yönelik sorulardır(Whitehurst vd. 1994). Örneğin; Ayşe’nin oyun oynarken yaşadığı olayları hatırlıyor musunuz? Açık uçlu sorular, “Bu sayfada neler olduğunu bana anlatır mısın?” gibi çocukların kendi cümleleriyle yanıt vermelerine olanak sağlayan sorulardır. (Whitehurst vd. 1994) 5N1K soruları, çocuklara kitabın resimlerine yönelik ne, neden, nerede vb. soru kalıplarını içeren sorulardır(Whitehurst vd. 1994). İlişkilendirme soruları, çocukları kitabın içeri ile yaşamları arasında ilişki

kurmalarını sağlamaya yönelik sorulardır (Whitehurst vd. 1994).

Etkileşimli okuma süreci, PEER şeklinde kısaltılan başlama(prompt), değerlendirme(evaluate), genişletme (expand) ve tekrarlatma(repeat) aşamalarından oluşmaktadır (Whitehurst vd. 1994). Whitehurst ve arkadaşları (1994), başlatma aşamasını CROWD soruları ile çocuğun kitaba yönelik cevaplar verdiği, değerlendirme aşamasını çocukların yanıtlarının değerlendirildiği, genişletme aşamasını çocuğun cevabının tekrar edilmesi ve okuyucunun yeni bilgiler ekleyerek yanıtı genişletildiği, tekrarlatma aşamasını ise çocuğa hatırlatma sorusu sorularak öğrendiği bilgilerin tekrar edildiği aşama olarak tanımlamıştır.

Etkileşimli kitap okuma, okul öncesi dönem çocuklarının dil gelişimi, bilişsel gelişimi sosyal duygusal gelişimine katkı sağlamaktadır. Çocukların dünyayı tanıma ve anlamlandırma sürecine destek olmaktadır (Bozan, 2024).

Etkileşimli kitap okuma uygulaması, çocukların kelime kazanımı için etkili bir uygulamadır (Gormley ve Ruhl, 2005). Çocukların dil becerilerinin gelişimi sürecinde önemli rol oynamaktadır. Çocukların yeni kelimeler öğrenmesine, kelime dağarcığının gelişmesine olanak sağlamaktadır. Çocukların kendilerini ifade etmelerine fırsat sağlamaktadır. Çocuklara okunacak kitapların çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olması, kitapların içeriği önemli bir unsurdur.

2.6. Resimli Çocuk Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet

Resimli çocuk kitapları, okul öncesi dönem çocuklarının gelişiminde önemli bir yer almaktadır (Yener, Gülaçtı ve Kandemir, 2006). Resimli çocuk kitapları, resimlemeler metinlerden daha fazla yer kapladığı çocukların yaş ve gelişimine uygun kitaplardır. Resimli çocuk kitaplarında verilmesi hedeflenen mesajlar daha çok resimlemeler aracılığıyla gerçekleşmektedir (Temple vd., 1988). Bu bağlamda kitaplarda yer alan metinlerin yanı sıra resimlerin de önemli bir rolü vardır.

Resimli çocuk kitapları çocukların gelişimleri için önemli bir etkendir. Çocukların dünyayı keşfetmesini sağlayan öğrenme sürecini eğlenceli hale getiren araçlardır (Kaynak, 2017). Çocuk kitapları erken yaşlarda toplumun normlarını ve değerlerini içeren bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Dumanlı ve Esen, 2022). Bir başka deyişle, resimli çocuk kitapları eğitimsel ve kültürel araç işlevi görmektedir (Temple,2019). Resimli çocuk kitapları, çocukların kendileri ve çevresine ilişkin algılarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda kitaplarda yer alan unsurlar çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını

inşa etme ya da kalıpyargılardan uzaklaşma konusunda rol oynayabilmektedir.

Kitap okumada kullanılan resimli çocuk kitaplarının içeriği, kitapta kullanılan dil ve resimler çocuğa verilen mesajları şekillendirmektedir. Bu durumda kullanılan resimli çocuk kitapları, çocukların toplumsal cinsiyete dair bakış açılarını belirlemede rol oynayacaktır. Alan yazın incelendiğinde birçok resimli çocuk kitabının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içerdiği görülmektedir (Gayberi, 2019; Gooden ve Gooden, 2001; Kaynak, 2017; Rollas, 2017a; Salman Erden, 2019; Yener, 2020). Genellikle kitaplarda yer alan kadın karakterler ev içi rollerde, erkek karakter ise evin dışındaki rollerde aktif olarak temsil edilmektedir (Gooden ve Gooden, 2001). Bununla birlikte Kaynak (2017) resimli çocuk kitaplarını toplumsal cinsiyet bağlamında incelediği çalışmasında kitaplarda öğretmen, eczacı, arkeolog, hostes gibi mesleklerin kadın karakterlerle, pilot, şoför, esnaf gibi mesleklerin sadece erkek karakterle yer aldığını bildirmiştir. Çocukların kitaplarda yer alan kahramanlarla kendi cinsiyetlerini özdeşleştirdiği düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren kitaplar çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargıları geliştirmesine ya da pekiştirmesine neden olmaktadır. Bu durumda çocukların etkileşim halinde olduğu kitaptaki metinler, karakterlerin tasvir edilme biçimi karakterlere atfedilen roller, kitaplardaki resimlerin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermemesi önem arz etmektedir.

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Özkan (2009) çalışmasında 5-6 yaş grubu çocukların, yaş, cinsiyet, aile yapısı, ebeveynlerin cinsiyet rolü algısı, ikamet ettikleri il, ebeveynlerin eğitim düzeyleri gibi değişkenler açısından cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını incelemiştir. "Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği" ile çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları, "BEM Cinsiyet Rolü Envanteri" ile anne ve babaların cinsiyet rolü algıları ölçülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların yaşa, cinsiyete, annenin çalışma durumuna, babanın cinsiyet rolüne, aile yapısına ve anne babanın eğitim düzeyine göre farklılaşma durumuna bakılmış olup anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının annesinin cinsiyet rolüne göre anlamlı olarak farklılaştığı bulgusu elde edilmiştir.

Güder (2014) çalışmasında, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyete dair algısını, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile incelemiştir. Araştırmanın

çalışma grubunu farklı aile yapılarındaki sekiz çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri gözlem, doküman analizi ve görüşmeler ile elde edilmiştir. Çalışmanın sonuçları çocukların cinsiyete dair kalıpyargısal görüşlerinin olduğu ve kızların kalıpyargısal görüşlerinin erkeklere nazaran daha fazla olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte çocukların toplumsal cinsiyete dair algılarının aile içindeki rol dağılımı, annenin çalışma durumu gibi unsurların etkili olduğu belirtilmiştir.

Kaynak ve Aktaş (2017) yapmış oldukları çalışmada, okul öncesi dönem resimli kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl aktarıldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda 50 resimli kitap doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın bulguları, toplumsal cinsiyet rollerine yer verilmesinin yanı sıra toplumsal cinsiyet kalıpyargılardan arınmış durumlara da yer verildiğini göstermektedir.

Rollas (2017), çalışmasında 0-6 yaş grubuna yönelik resimli çocuk kitaplarının hikâye kurgusu, mekanlar, karakterlerin duyguları, karakterlerin iş bölümü, görsellerinin toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınma biçimini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda popüler üç kitap serisi toplamda 26 resimli çocuk kitabı incelenmiştir. Araştırmanın sonucu, incelenen resimli çocuk kitaplarında kadının pasif, erkeğin güçlü ve etken rolde tasvir edildiği, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ögelere yer verildiğini göstermektedir.

Şıvgın ve Deniz (2017) çalışmalarında, hazırladıkları sanat, müzik, fen, alan gezisi vb. etkinliklerin yer aldığı "Cinsiyet Rolleri Eğitim Etkinliklerinin" 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisini araştırmıştır. Deneysel yöntem kullanılan çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" kullanılmıştır. Uygulama sürecinde 8 hafta boyunca haftada iki kere olmak üzere etkinlikler uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki çocukların başlangıçta toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olduğu görülürken eğitimden sonra deney grubundaki çocukların oyunları ve oyuncakları cinsiyete göre sınıflandırmadıkları ve genel olarak görevlerin/işlerin ve mesleklerin kadının da erkeğin de yapabileceğini bildirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte deney grubunun %25'inin çocuk bakımını ve %65'inin yemek yapmanın kadın rolü olduğunu yönünde görüşlerini bildirdikleri bulunmuştur.

Bağçeli Kahraman ve Özdemir (2019), araştırmalarında 100 resimli çocuk kitabını toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelemeyi hedeflemişlerdir. Çoklu durum deseni ile desenlenen bu araştırma, resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin saç rengi, aksesuarları, kişilik özellikleri, karakterlerin meslekleri, ilgi alanları gibi özelliklerini

incelemiş olup analizler sonucunda resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin durumların fazla olduğu ortaya konulmuştur.

Menekşe ve Asan (2019) çalışmalarında, okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarına ve oyuncak tercihlerine etkisini incelemiştir. Tarama yöntemi kullanılan çalışmada güvenirlik ve geçerlik hesaplamaları Şirvanlı (1992) tarafından yapılmış olan "Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği", Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilmiş olan "Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından hazırlanan gözlem formu kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, çocukların cinsiyetinin kadın kalıpyargısallık düzeyine etkisi olduğunu, çocukların cinsiyet kalıpyargı puanları ile oynadıkları oyuncak türleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve ebeveynlerin gelir düzeyine göre toplumsal cinsiyet algılarının anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Bununla birlikte araştırmacılar ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının çocukların tercih ettiği oyuncağa göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulmuştur.

Tüfekçi (2022) çalışmasında, "Resimli öykü kitaplarındaki eşitlikçi veya alternatif toplumsal cinsiyet rolleri temsilleri çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının ve annelerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları üzerinde etkili midir?" sorusuna yanıt aramıştır. Araştırma sürecinde anneler çocuklarına eşitlikçi cinsiyet rollerini barındıran kitapları okumuşlardır. Araştırmanın sonucu annelerin deneysel süreçten etkilenmediğini bulurken deney grubu çocuklarının deneysel süreçten olumlu yönde etkilendiğini bildirilmiştir.

Gürcan (2023), eylem araştırması olarak desenlenen araştırmasında eleştirel okuryazarlık uygulamaları etkinlikleri ile 60-72 aylık çocuklarının toplumsal cinsiyet eşitliği algısı oluşturmayı ve "toplumsal cinsiyet rolleri kalıpyargılarını belirlemeyi amaçlamıştır. 14 hafta süreyle her gün 90 dakika olarak gerçekleştirilen etkinlikler sonucunda çocukların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin algılarında pozitif yönde değişiklik olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Trepanier-Street ve Romatowski (1999) yapmış oldukları çalışmada çocuk edebiyatının çocukların mesleklere ilişkin kalıpyargı düzeylerine etkisini incelenmişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu 55-90 ay aralığındaki okul öncesi ve 1.sınıf çocukları oluşturmaktadır. Araştırmacılar toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun

resimli kitapları belirleyerek öğretmenlerden kitapları sınıflarında okumalarını ve konuya ilişkin bir etkinlik yapmalarını istemişlerdir. Her öğretmen yapılacak etkinliği kendi belirlemiştir. Müdahale programı 2 ay sürmüştür. Çocukların ön-test sonuçlarına dair bulgular incelendiğinde, genellikle meslekleri "hem kadın hem de erkek için uygun" gördükleri görülmektedir. Bununla birlikte çocukların son-test sonuçlarına ilişkin bulgulara bakıldığında "hem kadın hem de erkek için uygun" yanıtlarında artış olduğu görülmüştür.

Coyne ve arkadaşlarının (2016) yapmış oldukları çalışma, Disney prenses yapımları ile toplumsal cinsiyet kalıpyargısal davranışlar, prososyal davranışlar ve beden saygısı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Kısa ve uzun vadedeki ilişkinin belirlenmesi için ilk verilerden yaklaşık bir yıl sonra tekrar veri toplanmıştır. Çalışma grubunu ortalama 58 aylık 198 çocuğun oluşturduğu araştırmanın verileri ebeveyn ve öğretmen raporları ile oyuncak tercihi yapan çocukların gözlemlerinden elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçları bir yıl sonra da Disney prenses yapımları ile kadın cinsiyetine dayalı kalıpyargısal davranışlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Ebeveyn raporları, prenses yapımları ile hem kız hem de erkek çocuklarının kadın cinsiyetine dayalı kalıpyargıları ve sadece erkek çocuklarının prososyal davranışları ile beden saygısı arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

Kostas (2018) çalışmasında, çocukların geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet söylemlerini nasıl anlamlandırdıklarını ve tartıştıklarını araştırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda araştırmada Pamuk prenses masalının feminist versiyonu 9-11 yaş grubundaki çocuklara okunmuş ardından yarı yapılandırılmış görüşme formatında çeşitli sorular sorulmuştur. Araştırmanın bulguları Pamuk prenses masalının feminist versiyonun çocukların toplumsal cinsiyet söylemlerine meydan okumaya yönlendirse de önceden var olan geleneksel anlatının yapılarının hikâyenin feminist şekilde duyulmasını engellediğini göstermektedir. Bununla birlikte kızların, erkeklerden daha fazla geleneksel cinsiyet söylemlerine karşı çıktığı ve ebeveynlerin eğitim düzeyi ve annelerin çalışma durumlarının toplumsal cinsiyet söylemlerini anlamlandırmada önemli bir etkiye sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Hill ve Bartow Jacobs (2020) yapmış oldukları nitel çalışmalarında, okul öncesi dönem çocuklarının resimli çocuk kitaplarında yer alan insan ve insan olmayan karakterlerle ilgili sorulara nasıl cevaplandırdıklarını incelemişlerdir. Araştırma sonucu çocukların karakterleri sosyal normlar ve toplumsal kategorilere göre tartıştıklarını göstermiştir.

Martinez-Garcia ve arkadaşları (2022) çalışmalarını okul öncesi dönem çocuklarının feminist edebiyata ilişkin anlayışlarını ortaya koymak amacıyla İspanya'da bir anaokulunda yaşları 3, 4 ve 5 olarak değişen 65 çocukla gerçekleştirmişlerdir. İki aşamadan oluşan araştırmanın ilk aşamasında katılımcı gözlem yapmışlardır. İkinci aşamasında üç grupta "The Paper Bag Princess" isimli kitap okunmuştur. Kadın güzelliği idealini feminist bir bakış açısıyla ele alması sebebiyle seçilen kitap okunduktan sonra çocuklara önce kitapla ilgili genel sorular yöneltilmiş ardından "Siz Elizabeth'in yerinde olsaydınız ne yapardınız?" "Sizce neden evlenmediler?" "En çok hangi resmi sevdiniz? Neden?" gibi sorular yöneltilerek çocukların cevapları alınmıştır. Alınan cevaplar incelendiğinde çocukların hikâyenin bir kısmını geleneksel prenses masalları olarak yorumladıkları, yaş arttıkça cinsiyete ilişkin kalıpyargıların daha çok görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Hacin-Beyazoglu ve arkadaşları (2024), okul öncesi çocuklarının resimli kitap kapaklarını seçerken ve çocukların kapaklarda yer alan hayvanlara cinsiyet atamasındaki toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını kullanma durumlarını incelemeyi hedefledikleri çalışmalarını 5-6 yaş grubu 71 çocukla gerçekleştirmiş olup çocuklar kitap kapağı seçerken ve kapaklarda yer alan ayı karakterine toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bağlamında cinsiyet ataması yaptıklarını bildirmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, evren ve örneklem, örneklem grubuna ilişkin demografik bilgiler, veri toplama araçları, araştırma süreci, araştırmacının rolü, verilerin analiz yöntemleri ve araştırmanın etik önlemlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın genel amacı doğrultuda nicel araştırma desenlerinden yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desen, geleneksel bir nicel araştırma yöntemi olup bir uygulamanın bağımlı değişkeni etkileyip etkilemediğinin belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır(Creswell, 2020). Yarı deneysel desen ise, seçkisiz atamayı içermeyen desendir(Büyüköztürk vd., 2020). Yarı deneysel desenlerden, ön-test son-test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırma deseninin simgesel sunumuna Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırma Deseninin Simgesel Sunumu

	Ön Test	Deneysel İşlem	Son Test
Deney Grubu	T_1	Etkileşimli Kitap Okuma	T_3
Kontrol Grubu	T_2		T_4

Tablo 1'de yer alan T_1 ve T_2 sembolleri deney ve kontrol grubuna uygulanan ön-test ölçümlerini, T_3 ve T_4 sembolleri deney ve kontrol grubuna uygulanan son-test ölçümlerini simgelemektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 48-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Gaziantep ilinde MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarındaki eğitime devam eden, ortalama 57 aylık 40 çocuk oluşturmaktadır. Bir

kontrol grubu ve bir deney grubu bulunmaktadır. Deney grubunu 8 kız, 12 erkek olmak üzere 20 çocuk; kontrol grubunu 11 kız, 9 erkek olmak üzere 20 çocuk oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Uygun örnekleme, araştırmanın katılımcılarının istekli olması ve yapılacak olan çalışmaya uygun olmaları göz önünde bulundurularak yapılan örnekleme yöntemidir(Creswell, 2020).

3.2.1. Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Araştırmanın örneklem grubunda yer alan çocuklara ilişkin demografik bilgilere Tablo 2.'de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Örneklem Grubundaki Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler

Örneklem Grubundaki Çocuklara Ait Özellikler		Deney		Kontrol	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	8	40	11	55
	Erkek	12	60	9	45
Okul Öncesi Eğitimi Alma Süresi	0-1 yıl	17	85	18	90
	1-2 yıl	3	15	2	10
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	2	10	0	0
	Ortaokul	3	15	3	15
	Lise	13	65	13	65
	Yüksekokul	1	5	2	10
	Üniversite	1	5	2	10
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	0	0	0	0
	Ortaokul	3	15	2	10
	Lise	15	75	15	75
	Yüksekokul	1	5	2	10
	Üniversite	1	5	1	5

Tablo 2. incelendiğinde deney grubunda 8 kız, 12 erkek; kontrol grubunda ise 11 kız 9 erkek yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubundaki çocukların anne ve babalarının eğitim seviyesinin çoğunlukla lise düzeyi olduğu görülmektedir.

Kontrol grubu ve deney grubu çocukları iki farklı ilkokul bünyesinde anasınıflarından seçilmiştir. Sınıfının araştırmaya katılmasına gönüllü öğretmenlerin sınıfındaki, çocuğunun araştırmaya dahil olmasına izin veren ebeveynlerin çocukları örneklemi oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan 'Demografik Bilgi Formu', Şıvgın (2013) tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmış olup araştırmaya katılacak çocukların yaş, cinsiyet, anne ve babanın öğrenim durumu vb. gibi bilgileri elde etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı

Bu araştırmada, Şıvgın (2013) tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçme aracı araştırmacı tarafından her çocuğa tek tek uygulanmıştır.

Meslekler, görevler-işler, oyunlar ve oyuncaklar olmak üzere dört alt boyutu bulunan ölçek 43 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracındaki her maddenin üç yanıtı bulunmaktadır. Bu yanıtlar, oyunlar ve oyuncaklar alt boyutlarında "Kız ve Erkek", "Kız" ve "Erkek" şeklinde olup görevler/işler ve meslekler alt boyutlarında ise "Kadın", "Erkek", "Kadın ve Erkek" şeklindedir. Ölçme aracındaki "Kadın ve Erkek" ile "Kız ve Erkek" yanıtları toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmamaktadır. Bununla birlikte "Kadın", "Erkek", "Kız", "Erkek" yanıtları toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları yansıtan yanıtlara "0", toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmayan yanıtlara "1" puan verilmektedir. Ölçekten elde edilen puan düşük olduğunda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını işaret ederken yüksek puan ise androjenik özelliği yansıtmaktadır (Şıvgın, 2015)

Bu ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin hesaplamalar ölçeği geliştiren Şıvgın (2015) tarafınsan yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği için hesaplanan KR-20 güvenirlik katsayısı, ön test puanlarına göre .73, son test puanlarına göre .98 olarak bulunmuştur.

Test tekrar testte tüm maddelerin güvenirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır (Şıvgın, 2015).

Veri toplama aracı uygulamasında birinde erkek, birinde kadın, birinde ise hem kadın hem de erkek resimleri bulunan üç kutu kullanılmaktadır. Bununla birlikte birinde erkek, birinde kadın birinde ise hem kadın hem de erkek resimlerinin yer aldığı üç kart kullanılmaktadır. Ölçeği uygulayan kişi, çocuğa ölçme aracının her maddesini okuyarak cevabına uygun kartı seçmesi ve seçtiği kartla aynı resme sahip kutuya atması yönünde yönerge vermektedir. Çocuğun her bir maddeye ilişkin cevabı alındıktan sonra "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" uygulamacı tarafından doldurulmaktadır (Şıvgın, 2015).

3.4. Araştırma Süreci

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk aşamasında, uygulama sürecinde kullanılmak üzere 15 resimli çocuk kitabı kullanılmıştır. Resimli çocuk kitapları belirlenirken öncelikle iç ve dış yapı özelliklerinin okul öncesine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Deneysel süreçte kullanılmak üzere okul öncesine uygun resimli çocuk kitaplarının arasından seçilen toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen kitaplar seçilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren ifadeler, resimler, karakter tasvirleri, meslekler, kadın ve erkeğe atfedilen ev içi ve dışı roller, kız ve erkek çocuğa yönelik olduğu düşünülen oyun ve oyuncakları içermemesine dikkat edilmiştir.

Uygulama süreci araştırmanın ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Bu araştırmada çocuklar bir kontrol, bir deney grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Deney ve kontrol grubuna seçilecek çocuklar için toplumsal cinsiyet kalıpyargı ön-test puanları ölçüt olarak belirlenmiştir. Müdahale programından önce çocuklara "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" uygulanarak ön-test verileri elde edilmiştir.

Deney grubuna toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun resimli çocuk kitapları, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik iletişimlere yer verilecek şekilde etkileşimli kitap okuma yöntemleri kullanılarak okunmuştur. Etkileşimli kitap okuma yöntemi, okuyucu ile dinleyici arasında etkileşimin bulunduğu, dinleyicinin aktif katılım sağladığı kitap okuma yöntemidir (Işık, 2022).

Uygulama sürecinde 8 hafta süresince haftada iki gün olarak resimli çocuk kitapları etkileşimli okuma yöntemi ile okunmuştur. 8 haftanın sonunda, hemen sonra

çalışma grubundaki çocuklara "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" uygulanarak toplumsal cinsiyet kalıpyargı son-test puanı elde edilmiştir. Müdahale programının çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları üzerindeki kalıcılığının belirlenmesi amacıyla, müdahale programı bittikten 4 hafta sonra ölçek tekrar uygulanmıştır.

Tablo 3.
Uygulama Planı

Etkinlik Adı	Etkinlik Çeşidi	Amaç
Dişim Ağrıyor	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların meslekler ve aile içi rollere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Taşınıyoruz!	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların meslekler ve aile içi rollere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Yeni Fikirler	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların meslekler ve aile içi rollere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Ben Büyüdüm!	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Saçlarımın hikayesi	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi roller ve kadın/erkek ve kız/erkek çocuğun görevleri ve yapabileceği işlere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Babamla sevgi dolu bir gün	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi roller ve kadın/erkek ve kız/erkek çocuğun görevleri ve yapabileceği işlere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Babam ve ben	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi roller ve kadın/erkek ve kız/erkek çocuğun görevleri ve yapabileceği işlere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak

(Tablo 3'ün devamı)

Babam hep yanımda	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi roller ve kadın/erkek ve kız/erkek çocuğun görevleri ve yapabileceği işlere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Babamla oyun oynuyoruz!	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi roller ve kadın/erkek ve kız/erkek çocuğun görevleri ve yapabileceği işlere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Hastane Maceramız	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların meslekler, oyuncaklar ile ilgili toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Futbol merakı	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların oyunlara yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Oyunlar Diyarı	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların oyuncaklar ve oyunlara yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Tilki Ailesi	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların ev içi ve dışı rollere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
Şair Fare	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların kadın/erkek, kız/erkek çocuğun yapabilecekleri işler, görev ve sorumluluklara yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak
İcatlarım ve ben	Türkçe (Büyük Grup Etkinliği)	Çocukların kız/erkek çocuğun becerilerine yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak

Tablo 4'te, uygulama sürecinde gerçekleştirilen etkinlikler arasında iki etkinlik örneği sunulmuştur.

Tablo 4.

Etkinlik Örnekleri

Etkinlik Adı	Amaç	Materyal	Açıklama
Ben Büyüdüm! (Türkçe Etkinliği)	Çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak	Resimli çocuk kitabı (Kitap 4)	Resimli çocuk kitabı etkileşimli kitap okuma yöntemi ile okunur. Çocuklara kitap okuma sürecinde, kitapta yer alan balet/balerin, mucit, astronot gibi kavramlara ilişkin kadın/erkek, kız çocuk/erkek çocuk bağlamında yaşamlarıyla ilişkilendirebilecekleri çeşitli sorular sorulur.
İcatlar ve Ben (Türkçe Etkinliği)	Çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak	Resimli çocuk kitabı (Kitap 15)	Resimli çocuk kitabı etkileşimli okuma yöntemi ile okunur. Çocuklara kitap okuma sürecinde kız/erkek çocuğun becerilerine, yapabileceği işlere yönelik sorular yöneltilir. Çocuklardan gelen cevaplara toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamındaki dönütler verilir.

3.4.1. Araştırmada Kullanılan Kitaplar

Araştırmada kullanılan kitaplar belirlenirken resimli çocuk kitaplarında iç ve dış yapı özelliklerine dikkat edilmesinin yanı sıra toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren ifadeler, aile içi ve mesleki roller, eylemler vb. unsurları barındırmamasına dikkat edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen birçok çalışma olduğu görülmektedir (Bağçeli Kahraman & Özdemir, 2019b; Bencik Kangal vd., 2018; Rollas, 2017b; Salman Erden, 2019; Somer & Değirmenci, y.y.; Tüfekçi, 2022). İlgili araştırmalarda incelenen kitaplar toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen kitaplara yönelik bir liste oluşturma konusunda referans olmuştur. İlgili tezlerde incelenen resimli çocuk kitaplarını içeren bir kitap listesi oluşturulmuştur. Oluşturulan listede yer alan resimli kitaplar arasından kadın ve erkeği tasvir edildiği mesleklerin cinsiyet eşitliğini içermesine, kadın ve ereğin ev içi ve dışı rollerde tasvir edilirken cinsiyet eşitliği içermesine, kız ve erkek çocuklarına oynadıkları oyunların ve oyuncakların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olması kriterleri göz önünde bulundurularak araştırmanın amacına uygun, örneklem grubundaki çocukların

yaş ve seviyelerine uygun olacak şekilde farklı yayınevi ve farklı yazarlardan 15 kitap seçilerek liste oluşturulmuştur.

3.4.2. Uygulama Süreci

Etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan resimli çocuk kitaplarına ilişkin etkinlikler haftada 2 gün olacak şekilde 8 hafta süresince gerçekleştirilmiştir. Etkinlik planları hazırlanırken meslekler, aile içi roller/sorumluluklar, oyunlar/oyuncaklar konuları göz önünde bulundurularak hangi hafta hangi kitabın okunacağı belirlenmiştir. Çocuklara etkinlik sürecinde etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan kitaplarla ilgili toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında çeşitli sorular yöneltilerek dönütler verilmiştir.

3.5. Araştırmacının Pozisyonu

Bu araştırmada araştırmacı, eğitim programını uygulamıştır. Eğitim programı sürecini etik çerçevede gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı okul öncesi öğretmenliği lisans mezunu olup okul öncesi eğitim alanında yüksek lisans yapmaktadır. Bununla birlikte 8 yıldır fiilen ilkokul bünyesindeki bir anasınıfında görev yapmaktadır. Araştırmacı araştırma sürecini etik çerçevede gerçekleştirmiştir. Çocuklara uygulanacak veri toplama araçları için uygun zaman ve ortamı ayarlamıştır. Uygulama sürecinde kitap okuma için sınıf ortamını ayarlamıştır.

3.6. Etik Önlemler

Mevcut araştırmanın etik açıdan uygunluğuna dair Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 580388 numaralı yazılı izin belgesi alınmıştır. Çocuklarla yapılacak deneysel çalışma için MEB'den izin belgesi ve çocukların velilerinden Aydınlatılmış Onam Formu ile yazılı izinleri alınmıştır.

3.7. Katılımcı Ön-test puanları

Deney ve kontrol grubundaki çocukların ön-test puanlarına ilişkin verilere Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ön-Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Ortalama	S
Deney	20	8.35	5.60
Kontrol	20	9.65	6.02

Tablo 5 incelendiğinde deney grubundaki çocukların ön testte "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"ndan aldıkları puanların ortalamasının 8.35 olduğu, kontrol grubundaki çocukların ön testte "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"ndan aldıkları puanların ortalamasının 9.65 olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler hem deney hem de kontrol grubundaki çocukların ön-testte cinsiyete yönelik kalıpyargılara sahip olduğunu göstermektedir.

3.8. Verilerin Analizi

"Demografik Bilgi Formu" ve "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" ile elde edilen nicel veriler, IBM SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin son-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla ANCOVA analizi yapılmıştır. ANCOVA analizi için karşılanması gereken varsayımlar şu şekildedir:

1. Grupların regresyon eğimleri eşittir (Büyüköztürk, 2020)
2. Bağımlı değişkene ilişkin puanların dağılımı normaldir (Büyüköztürk, 2020)
3. Grupların bağımlı değişkene ait puanlarının varyansları eşittir (Büyüköztürk,2020).
4. Bağımlı değişken ile ortak değişken arasında doğrusal bir ilişki vardır (Büyüköztürk,2020).

ANCOVA analizinin yapılabilmesi için karşılanması gereken varsayımlar bu araştırma için incelenmiştir. Birinci varsayım, "gruplariçi regresyon eğilimleri eşittir" olup bu varsayım incelenmiştir. Bu analize ilişkin verilere Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6.

Deney ve Kontrol Gruplarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ölçme Aracı için Regresyon Katsayıları

Grup	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**
Grup	2117.26	1	2117.26	86.03	.00
Ön test	183.71	1	183.71	7.46	.01
Öntest&Grup	89.42	1	89.42	3.63	.065
Hata	886.01	36	2117.26		
Toplam	22893.0	40			

Deney ve kontrol grubundaki çocukların ön-teste ilişkin son-test puanlarına ilişkin regresyon eğilimlerinin eşit olduğu bulunmuştur, $F(1,36)= 3.63$, $p>.05$.

ANCOVA analizi için ikinci varsayımı, grupların bağımlı değişkene ilişkin puanlarının dağılımı normaldir, şeklinde olup bu varsayım incelenmiştir. Bu varsayıma ilişkin yapılan analizlere yönelik veriler Tablo 7 ve Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 7.

Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve Normallik Test Sonuçları

	Ön Test							
	$\overline{X}$	**S**	**Ortanca**	**Min.**	**Maksi**	**Basıklık**	**Çarpıklık**	**Shapiro-Wilk**
Deney	8.35	5.60	9	.00	22	.426	.369	.326
Kontrol	9.65	6.02	10	.00	26	1.71	.917	.246

Tablo 8.

Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve Normallik Test Sonuçları

	Son Test							
	$\overline{X}$	**S**	**Ortanca**	**Min.**	**Maksi**	**Basıklık**	**Çarpıklık**	**Shapiro-Wilk**
Deney	31.55	5.80	32.5	19	41	-.253	-.424	.861
Kontrol	9.50	5.34	9.5	0	21	.240	-.353	.927

Tablo 7 ve Tablo 8 incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki çocukların ön-test ve son-test puanlarının normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda ANCOVA analizinin uygulanabilirliği için grupların bağımlı değişkene ilişkin puanlarının dağılımı normaldir, varsayımı sağlanmaktadır.

ANCOVA analizinin üçüncü varsayımı, grupların bağımlı değişkene ait puanlarının varyansları eşittir, şeklindedir. Bu araştırmada bu varsayımın karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda Levene testi yapılmış olup ön-teste ilişkin p=.77 bulunurken son-test puanlarına ilişkin p=.98 bulunmuştur. Bu sonuç varyansların eşit olduğunu göstermektedir, p>.05.

ANCOVA analizi için gerekli varsayımların karşılandığı belirlendikten sonra araştırmanın birinci problemine yönelik ANCOVA analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci problemine yönelik eşli gruplar t-Testi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisini incelenmesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci problemi "Deney ve kontrol grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı ön-test puanları kontrol altına alındığında, son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda deney ve kontrol grubundaki çocuklarına "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" uygulanmıştır. 43 maddeden oluşan bu ölçeğin altı boyutları "Meslekler", "görevler-işler", "oyunlar" ve "oyuncaklar" şeklindedir.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların görevler/işler maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin bilgilere Tablo 9 ve Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 9.

Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Görevler/İşler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Görevler/İşler	Kontrol Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuk bakmak	13	65	0	0	7	35	16	80	1	5	3	15
Yemek yapmak	19	95	0	0	1	5	18	90	0	0	2	10
Fatura Ödemek	1	5	17	85	2	10	0	0	17	85	3	15
Bulaşık Yıkamak	19	95	1	5	0	0	20	100	0	0	0	0
Araba kullanmak/sürmek	0	0	17	85	3	15	0	0	17	85	3	5
Temizlik yapmak	20	100	0	0	0	0	19	95	0	0	1	5
Ütü yapmak	19	95	1	5	0	0	20	100	0	0	0	0
Tamir-tadilat yapmak	0	0	20	100	0	0	0	0	20	100	0	0
Misafirlerle ilgilenmek	10	50	1	5	9	45	13	65	0	0	7	35

Tablo 9 incelendiğinde, görevler maddelerine ön-testte kontrol grubundaki çocukların %100'ü temizlik yapmayı, %95'i yemek yapmayı, bulaşık yıkamayı ve ütü yapmayı kadının görevi olarak belirtmiştir. Çocukların %100'ü tamir-tadilat yapmayı erkeklerin görevi olarak görmektedir. Bununla birlikte çocukların %85'i fatura ödemeyi ve araba kullanmayı erkeklerin görevi olarak görmektedir. "Misafirlerle ilgilenmek" maddesine %50 kadın cevabı verilirken, %45 "kadın ve erkek" cevabı verilmiştir.

Tablo 10.

Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Görevler/İşler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Görevler/İşler	Deney Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Çocuk bakmak	11	55	1	5	8	40	1	5	0	0	19	95
Yemek yapmak	17	85	1	5	2	10	4	20	0	0	16	80
Fatura Ödemek	1	5	15	75	4	20	0	0	12	60	8	40
Bulaşık Yıkamak	19	95	0	0	1	5	12	60	1	5	7	35
Araba kullanmak/sürmek	0	0	19	95	1	5	0	0	0	0	20	100
Temizlik yapmak	19	95	0	0	1	5	8	40	0	0	12	60
Ütü yapmak	17	85	1	5	2	10	10	50	1	5	9	45
Tamir-tadilat yapmak	0	0	20	100	0	0	0	0	12	60	8	40
Misafirlerle ilgilenmek	17	85	1	5	2	10	8	40	0	0	12	60

Tablo 10 incelendiğinde, deney grubundaki çocukların ön-teste verdikleri cevaplar deney grubundaki çocukların görevlere dair kalıpyargısal düşünceleri olduğu görülmektedir. Ön-testte çocukların %95'i bulaşık yıkamayı ve temizlik yapmayı, %85'i yemek ve ütü yapmayı ve misafirlerle ilgilenmeyi, %55'i ise çocuk bakmayı kadının görevi olarak görmektedir. Çocukların tamamı tamir-tadilat işlerini, %95'i araba kullanmayı ve %75'i fatura ödemeyi erkeğin görevi olarak belirtmiştir. Ön-test ve son-

test cevapları karşılaştırıldığında deney grubundaki çocukların daha eşitlikçi cevaplar verdiği görülmektedir. Çocukların %100'ü "araba kullanmak/sürmek" maddesine, %95'i "çocuk bakmak" maddesine, %80'i "yemek yapmak" maddesine, %60'ı "temizlik yapmak" ve "misafirlerle ilgilenmek" maddelerine "kadın ve erkek" cevabı vermiştir.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların "meslekler" maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin bilgilere Tablo 11 ve Tablo 12'te yer verilmiştir.

Tablo 11.

Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Meslekler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Meslekler	Kontrol Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Anasınıfı Öğretmeni	13	65	0	0	7	35	12	60	0	0	8	40
Polis	0	0	18	90	2	10	0	0	15	75	5	25
Hemşire	11	55	1	5	8	40	1	5	13	65	6	30
Asker	0	0	19	95	1	5	0	0	19	95	1	5
Aşçı	5	25	11	55	4	20	4	20	9	45	7	35
Şoför	0	0	20	100	0	0	0	0	19	95	1	5
Sekreter	4	20	8	40	8	40	7	35	7	35	6	30
Pilot	1	5	18	90	1	5	0	0	20	100	0	0
Marangoz	2	10	17	85	1	5	0	0	19	95	1	5
Hostes	3	15	14	70	3	15	3	15	10	50	7	35
Mühendis	3	15	13	65	4	20	2	10	14	70	4	20
Dansçı	13	65	3	15	4	20	17	85	0	0	3	15
İtfaiyeci	1	5	17	85	2	10	0	0	18	90	2	10
Temizlik Görevlisi	19	95	1	5	0	0	17	85	0	0	3	15
Satıcı	1	5	14	70	5	25	2	10	11	55	7	35
Öğretmen	15	75	0	0	5	25	14	70	2	10	4	20
Garson	2	10	15	75.0	3	15	4	20	11	55	5	25

Tablo 11 incelendiğinde, kontrol grubundaki çocukların genellikle meslekleri toplumsal cinsiyet kalıpyargıları doğrultusunda kategorize ettikleri görülmektedir.

Tablo 12.

Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Meslekler Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Meslekler	Deney Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Anasınıfı Öğretmeni	9	45	2	10	9	45	5	25	0	0	15	75
Polis	0	0	18	90	2	10	0	0	2	10	18	90
Hemşire	15	75	1	5	4	20	3	15	1	5	16	80
Asker	0	0	19	95	1	5	1	5	10	50	9	45
Aşçı	14	70	6	30	0	0	4	20	2	10	14	70
Şoför	0	0	19	95	1	5	0	0	5	25	15	75
Sekreter	13	65	5	25	2	10	5	5	1	5	14	70
Pilot	0	0	19	95	1	5	0	0	5	25	15	75
Marangoz	1	5	18	90	1	5	0	0	4	20	16	80
Hostes	6	30	13	65	1	5	4	20	2	10	14	70
Mühendis	1	5	19	95	0	0	3	15	1	5	16	80
Dansçı	16	80	3	15	1	5	7	35	0	0	13	65
İtfaiyeci	0	0	19	95	1	5	0	0	5	25	15	75
Temizlik Görevlisi	17	85	1	5	2	10	5	5	2	10	13	65
Satıcı	2	10	16	80	2	10	0	0	5	25	15	75
Öğretmen	15	75	1	5	4	20	2	10	1	5	17	85
Garson	5	25	15	75	0	0	0	0	4	20	16	80

Tablo 12 incelendiğinde, deney grubundaki çocukların ön-testte meslekleri toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına uygun olarak gruplandırdıkları görülmektedir. Eğitim

programı sonrasında deney grubundaki çocukların "kadın ve erkek" cevaplarının oranında artış olduğu görülmektedir.

Tablo 13.

Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Oyuncaklar	Kontrol Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Pelüş Oyuncaklar	7	35	1	5	12	60	7	35	3	15	10	50
Araba	0	0	16	80	4	20	0	0	17	85	3	15
Kamyon	1	5	18	90	1	5	0	0	19	95	1	5
İp	7	35	4	20	9	45	12	60	1	5	7	35
Bisiklet	4	20	8	40	8	40	2	10	9	45	9	45
Evcilik Oyuncakları	14	70	1	5	5	25	15	75	2	10	3	15
Tamir Aletleri	0	0	18	90	2	10	0	0	18	90	2	10
Robot	1	5	13	65	6	30	1	5	17	85	2	10
Bebek	12	60	1	5	7	35	20	100	0	0	0	0
Oyuncak Askerler	0	0	20	100	0	0	0	0	18	90	2	10

Tablo 13 incelendiğinde kontrol grubundaki çocukların oyuncaklar maddelerine eşitlikçi verdiği cevaplar olsa da genel olarak kalıpyargıları olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki çocuklar, "peluş oyuncaklar" maddesine ön-testte %60 "kız ve erkek" cevabı verirken son-testte %50 "kız ve erkek" cevabı vermiştir. "Bebek" maddesine ön-testte %60 kız cevabı verilirken son-testte %100 kız cevabı verilmiştir. "Araba", "ip", "evcilik oyuncakları", "robot" ve "oyuncak askerler" maddelerine verilen kalıpyargısal cevapların oranının az da olsa arttığı görülmektedir. Bu durum sınıf içi etkinliklerinde, oyun saatinde çocukların etkileşiminden, öğretmenin yönlendirmesinden ya da ailelerin oyuncak alma tercihlerinden kaynaklı olabilir.

Tablo 14.

Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Oyuncaklar	Deney Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Pelüş Oyuncaklar	5	25	3	15	12	60	0	0	0	0	20	100
Araba	0	0	17	85	3	15	1	5	1	5	18	90
Kamyon	0	0	19	90	1	5	0	0	3	15	17	85
İp	11	55	4	20	5	25	2	10	1	5	17	85
Bisiklet	2	10	6	30	12	60	2	10	3	15	15	75
Evcilik Oyuncakları	9	45	0	0	11	55	4	20	0	0	16	80
Tamir Aletleri	0	0	18	90	2	10	1	5	4	20	15	75
Robot	0	0	18	90	2	10	2	10	1	5	17	85
Bebek	16	80	1	5	3	15	7	35	1	5	12	60
Oyuncak Askerler	1	5	16	80	3	15	0	0	6	30	14	70

Tablo 14 incelendiğinde, ön-testte “peluş oyuncaklar”, “bisiklet” maddelerine %60 “kız ve erkek” cevabı verilirken “evcilik oyuncakları” maddesine verilen “kız ve erkek” cevabının %55 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte “Araba”, “bebek”, “robot”, “kamyon”, “oyuncak askerler” ve “tamir aletleri” maddelerine ön-testte verilen yanıtlara bakıldığında, oyuncakları kız oyuncakları ya da erkek oyuncakları olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Son-test cevaplarına ilişkin veriler incelendiğinde, deney grubundaki çocukların eğitim programı sonrası oyuncaklar maddelerine verdikleri “kız ve erkek” yanıtlarının arttığı görülmektedir.

Tablo 15.

Kontrol Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Oyunlar	Kontrol Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Sek-sek	6	30	2	10	12	60	4	20	2	10	16	80
İp Atlamak	7	35	5	25	8	40	6	30	4	20	10	50
Salıncakta Sallanmak	4	20	2	10	14	70	3	15	1	5	16	80
Misket	0	0	9	45	11	55	2	10	9	45	9	45
Boks	0	0	20	100	0	0	2	10	18	90	0	0
Basketbol	3	15	14	70	3	15	2	10	15	75	3	15
Satranç	3	15	9	45	8	40	1	5	7	35	13	65

Kontrol grubu çocuklarının ön-test ve son-test verileri incelendiğinde çocukların ön-testte “sek-sek”, “ip atlamak”, “misket ve “ salıncakta sallanmak” maddelerine verilen “kız ve erkek” cevaplarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocukların son-testte oyunlar ile ilgili “sek-sek”, “satranç”, “salıncakta sallanmak”, “ip atlamak” ve “satranç” maddelerine verilen “kız ve erkek” cevabında artış olduğu görülmektedir. Buna karşın “boks” ve “basketbol” maddelerine verilen eşitlikçi cevaplarda herhangi bir artış olmazken “misket” maddesine verilen “kız ve erkek” cevaplarında azalma olduğu görülmektedir. Bu durum çocukların eğitim sürecinde oynadıkları oyunlara kız ve erkek öğrencilerin birlikte katılım göstermelerinden kaynaklanabilir.

Tablo 16.

Deney Grubu Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Oyunlar Maddelerine İlişkin Cevaplarının Frekans ve Yüzdeleri

Oyunlar	Deney Grubu (n=20)											
	Ön-test						Son-test					
	K		E		K/E		K		E		K/E	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Sek-sek	4	20	3	15	13	65	0	0	2	10	18	90
İp Atlamak	5	25	3	15	12	60	3	15	1	5	16	80
Salıncakta Sallanmak	4	20	3	15	13	65	0	0	0	0	20	100
Misket	0	0	8	40	12	60	3	15	4	20	13	65
Boks	2	10	16	80	2	10	2	10	5	25	13	65
Basketbol	1	5	18	90	1	5	1	5	6	30	14	70
Satranç	1	5	13	65	6	30	1	5	2	10	17	85

Ön-test verileri incelendiğinde deney ve kontrol grubu çocuklarının ön-test verilerinin benzer olduğu ve toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubunun ön-test ve son-test verilerine bakıldığında çocukların eğitim programı sonrasında daha eşitlikçi cevaplar verdikleri, toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerinde azalma olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların düzeltilmiş son-test puanları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 17.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Son-Test Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	20	31.55	31.81
Kontrol	20	9.5	9.24

Tablo 10 incelendiğinde düzeltilmiş Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı düzeltilmiş son-test puanları deney grubu için 31.55, kontrol grubu için 9.5 olduğu görülmektedir. Bu

farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA testi yapılmıştır. ANCOVA testinin temel varsayımı gruplar-içi regresyon eğimlerinin eşitliğidir (Büyüköztürk, 1998). Bu bağlamda öncelikle gruplar-içi regresyon eğimlerinin eşitliğine bakılmıştır (p=.065). Yapılan ANCOVA analizine ilişkin sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 18.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ön-Test Puanlarına Göre Düzeltilmiş Son-Test Puanlarının Gruplara Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ön-Test Puanı	204.5	1	204.5	7.76	.008
Grup	5027.3	1	5027.3	190.69	.000
Hata	975.44	37	26.36		
Toplam		39			

Tablo 18 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracından aldıkları son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, F(1,37)=190.69, p=.00. Bu sonuç, deney grubuna okunan resimli çocuk kitaplarının çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeyleri üzerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2 Araştırmanın İkinci Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci problemi "Deney grubundaki çocukların cinsiyet kalıpyargı son-test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda deney grubundaki çocukların "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" son-test puanları ile kalıcılık puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla eşli gruplar t-Testi yapılmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Son-test ve Kalıcılık Testi Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	$\overline{X}$	S	sd	t	p
Son-test	20	31.55	5.80	19	1.22	.237
Kalıcılık Testi	20	29.65	8.66			

Deney grubundaki çocukların son-testten aldıkları puan ortalamaları 31.55 iken deneysel sürecin bitiminden 4 hafta sonra kalıcılık testinde aldıkları ortalama puanın 29.65 olduğu görülmektedir. Ancak bu durum anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur, t(19)=1.22, p=.237. Çocukların eğitim programından 4 hafta sonrasında da toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerinin düşük olduğunu gösteren bulgular ışığında çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerindeki azalmada kalıcılık sağlandığı söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma, araştırma, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda deney grubundaki çocuklara toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını resimli çocuk kitapları etkileşimli okuma yöntemiyle sunulmuştur. Bu bölümde, bulgular ilgili alan yazın ışığında iki ana araştırma sorusu çerçevesinde ele alınmıştır.

5.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın birinci problemine ilişkin bulgular deney grubuna etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine olumlu etkisini ortaya koyar niteliktedir. Alan yazın incelendiğinde, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen kitapların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Tüfekçi (2022), annelerin okuduğu resimli çocuk kitaplarının çocuklardaki toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ve annelerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna etkisini incelediği çalışmasında, benzer sonuçlar elde etmiştir. Buna paralel olarak Trepanier-Street ve Romatowski (1999) yaptığı çalışmanın sonuçları mevcut araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu bağlamda kalıpyargılardan arınmış resimli kitapların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının azalarak daha eşitlikçi bakış açısı kazanmalarına olumlu katkısı olduğu söylenebilir.

Araştırmada kontrol grubunun "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" ön-test aldıkları puanın, son testte azaldığı görülmektedir. Bu durum anlamlı bir fark oluşturmasa da kontrol grubundaki çocukların kalıpyargısal cevaplarında artış olduğu görülmektedir. Bu bulgu çocukların çevrelerinde kalıpyargısal ifadelere, uyaranlara vb. maruz kaldıkları düşünülebilir.

Bu araştırmada, çocukların "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"nın "meslekler", "görevler/işler", "oyunlar" ve "oyuncaklar" alt boyutlarına ilişkin ön-test ve son-testte verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular incelendiğinde son-testte deney

grubundaki çocukların tüm alt boyutlarda verdikleri toplumsal cinsiyet kalıpyargısı içeren cevaplarında azalma olduğu görülmektedir. Bu durumda çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılarının yüksek olduğunu ve sosyal çevrelerinde kalıpyargısal uyaranlara maruz kaldığı düşünülebilir.

Bununla birlikte çocukların "görevler/işler" alt boyutunun fatura ödemek, bulaşık yıkamak ve ütü yapmak maddelerine verdikleri kalıpyargısal cevapların eğitim programından sonra azaldığı görülse de bu üç maddede çocukların çoğunluğunun toplumsal cinsiyet kalıpyargıları içeren cevaplar verdiği görülmektedir. Bu durum çocukların sosyal çevresindeki ev içi ve ev dışı işlerde kalıpyargısal davranışlar, söylemler vb. olduğunu düşündürmektedir. Benzer şekilde Özer ve Keser (2020) çalışmasında, 4-6 yaş grubu çocukların ev içi rollerinde annelerini tasvir ettiklerini bildirmiştir. Bu duruma paralel olarak Şıvgın (2015) çalışmasında, çocukların ev içi ve dışı görevlerine yönelik kalıpyargı düzeylerinin "cinsiyet rolleri eğitimi" ile azaldığı sonucuna ulaşsa da buna ilişkin kalıpyargıların tamamen ortadan kalkmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmanın "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" meslekler alt boyutuna ilişkin verilere göre çocukların meslekleri toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik kategorize ettiği görülürken deney grubundaki çocukların son-test verileri kalıpyargı içeren yanıtlarında azalma olduğu tespit edilmiştir. Buna paralel olarak Gürcan ve Kargın (2023) çalışmalarında, eleştirel okuryazarlık çalışmaları gerçekleştirdikleri 60-72 ay grubu çocuklarda birçok mesleği kadınların ve erkeklerin yapabileceği bilincinin oluşmaya başladığını bildirmiştir.

Bu araştırmanın "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" oyunlar alt boyutuna ilişkin veriler çocukların sek-sek, ip atlama ve salıncakta sallanma maddelerindeki cinsiyet eşitliğine yönelik yanıt vermişlerdir. Kontrol grubundaki çocukların son-testte sek-sek, satranç, salıncakta sallanmak, ip atlamak ve satranç maddelerine verdikleri kalıpyargı içeren cevaplarında az da olsa azalma olduğu görülmekle birlikte bu durum anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Alan yazında araştırmanın bu bulgusuyla benzerlik ve farklılık gösteren çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Şıvgın (2015), araştırmasında cinsiyet rolleri eğitimi verilmeden önce çocukların oyunları toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına göre kategorize ettiklerini bildirmiştir. Bununla birlikte Emeksiz ve Bay (2022), çalışmalarında hem kız hem de erkek çocukların en çok toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen kız ve erkek çocuğun oynadığı sek-sek oyununu seçtiklerini ve çocukların oyun tercihlerinde

kalıpyargılarının olmayabileceğini bildirmiştir. Mevcut araştırmada ise bu durum eğitim sürecinde çocukların birlikte katılmasından kaynaklı olabilir. Son-test verilerine göre deney grubundaki çocukların son-testte oyunlar boyutundaki kalıpyargıları azalmıştır. Benzer şekilde Şıvgın (2015), araştırmasında cinsiyet rolleri eğitimin çocukların oyunlara yönelik kalıpyargılarının azaldığını bildirmiştir.

Bu araştırmanın "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" oyuncaklar alt boyutuna çocukların ön-teste verdikleri cevaplarına göre peluş oyuncaklara kalıpyargısal cevap vermeyen çocukların çoğunluktadır. Buna karşın oyuncaklar boyutunun araba, kamyon, oyuncak asker, bebek, robot, tamir aletleri ip, evcilik oyuncakları ve bisiklet maddelerine yönelik kalıpyargıları bulunmaktadır. Çiftçi Aydilek (2011), çocukların oyun ve oyuncak seçiminin cinsiyete göre farklılaştığı, erkek çocuklarının tamir aletleri, puzzle vb. oyuncakları tercih ederken kız çocuklarının bebek vb. oyuncakları tercih ettiğini bildirmiştir. Deney grubunun son-test sonuçlarına bakıldığında oyuncakları toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının dışında hem kız hem de erkeğe yönelik olduğuna ilişkin cevaplar artmıştır.

Sonuç olarak bu araştırma, etkileşimli kitap okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargıları içermeyen resimli kitapların çocukların "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"nın tüm alt boyutlarındaki kalıpyargılarının azalmasına etki ettiğini ortaya koymaktadır. Deney grubuna uygulanan etkinliklerin çocukların kalıpyargılarını azaltmada etkili olmasının sebebi okul öncesi dönemin çocuklarda cinsiyet gelişiminde önemli bir dönem olmasından kaynaklabilir. Bu dönem çocukların cinsiyetlerin farklılaştığını anladığı bir dönem olup (Dökmen, 2010), içine doğduğu toplumun normları sosyal çevresini gözlem yoluyla öğrenmektedirler (Maccoby,1990). Bu doğrultuda okul öncesi dönem, çocuklarda cinsiyet eşitliği oluşturmak için önemli bir dönemdir. Bu araştırma da okul öncesinde gerçekleştirilen etkileşimli okuma ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen resimli kitapların çocuklar üzerindeki etkisini göstermektedir.

5.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmanın ikinci problemlemine ilişkin bulgular deney grubunun "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" son-test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Bu durum çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarındaki azalmanın kalıcı olduğunu doğrular niteliktedir. Bir başka deyişle

deney grubuna verilen eğitimin etkisinin hala devam ettiğini görülmektedir. Bu etkinin kalıcılığının sağlanması okul öncesi dönemin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının azaltmak için önemli bir yaş aralığı olmasından kaynaklanabilir. Okul öncesi dönem kalıpyargıların önüne geçmek için erken bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır (King vd., 2021).

Bu araştırmada anlamlı fark oluşturmasa da çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı kalıcılık testi puanlarında, son test puanlarına göre az da olsa düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüş çocukların sosyal çevrelerinde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına maruziyetinden kaynaklanabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisini incelenmiştir. Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın birinci sorusu doğrultusunda elde edilen bulgular ışığında, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun resimli çocuk kitaplarının çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir. Deney grubundaki çocukların etkileşimli kitap okuma süreci sonunda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarında azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın ikinci sorusu doğrultusunda elde edilen bulgular ışığında deney grubundaki çocukların "toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracı" son-test ve kalıcılık testi arasındaki farka bakıldığında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarındaki azalmanın kalıcı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum deney grubuna verilen eğitimin üzerinden zaman geçmesine rağmen hala etkisinin olduğunu gösterir niteliktedir.

6.2.Öneriler

Mevcut araştırmanın sonuçları doğrultusunda araştırmacılara ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına olan uzun vadede etkisini araştırmak amacıyla boylamsal araştırmalar yapılabilir.

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları içermeyen resimli çocuk kitaplarının okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azalttığını ortaya koyan bu araştırmada kalıpyargıların tamamen ortadan kalkmadığı görülmektedir. Bu sebeple toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasına sebep olabilecek aile, kitle iletişim araçları vb. boyutlarla ilgili çok yönlü bir araştırma yapılabilir.

Bu araştırma Gaziantep ili ile sınırlıdır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları farklı kültürlerde farklılaşabilmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının nasıl farklılaştığını ve etkileşimli kitap okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin unsurlar barındıran resimli çocuk kitaplarının farklı kültürlerdeki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla çalışmalar yapılabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Okul öncesi dönem, çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları geliştirmesinin önüne geçilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsenmesi için bir fırsat oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, okul öncesi dönemde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından arınmış resimli çocuk kitaplarına ulaşmaları önem arz etmektedir.

Okul öncesi eğitim programında, çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasını engellemek ve var olan kalıpyargıları azaltmak yer alabilir.

Okul öncesi dönem kalıpyargıları azaltılması ve oluşmasının önüne geçilmesinin kritik bir zaman olup öğretmenler resimli kitapların cinsiyet kalıpyargıları içermemesine dikkat ederek etkileşimli okuma yöntemi ile okunduğu etkinliklere günlük eğitim akışında yer verebilirler.

Aileler çocukların cinsiyet kalıpyargılarına göre yetiştirmemek amacıyla toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından arınmış resimli çocuk kitaplarını seçmeye ve çocuklarına bu kitapları okumaya özen gösterebilirler.

Resimli çocuk kitaplarındaki cinsiyete yönelik söylemler, çizimler, tasvirler önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çocuk kitabı yazarları ve çizerleri toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından arınmış cinsiyet eşitliğini gözeten eserler ortaya koymaya çalışmalıdır.

Okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içermeyen resimli çocuk kitapları etkileşimli okuma yöntemi ile sunulduğu etkinlikler günlük eğitim akışlarına entegre edilebilir.

KAYNAKÇA

Bağçeli Kahraman, P., & Özdemir, H. (2019a). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *13*(27), 64–85. https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4

Bağçeli Kahraman, P., & Özdemir, H. (2019b). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *27*, 64–85. https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4

Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıpyargılarının gelişimi*.

Bayındır, Y. (2019). *Okulöncesi Dönem Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının Sosyal Problem Çözme Becerileri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi.

Bayraktar, S. (2019). *Okul öncesi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi)Okan Üniveristesi.

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, *88*(4), 354–364.

Bencik Kangal, S., Karaaslan, A., & Arslan, S. (2018). Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Baba Figürünün İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 18–31.

Blum, L. (2004). Stereotypes and stereotyping: A moral analysis. *Philosophical Papers*, *33*(3), 251–289. https://doi.org/10.1080/05568640409485143

Bür, B. (2019). *100 temel eser listesinde yer alan Türk ve dünya masallarının toplumsal cinsiyet açısından karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi) Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Büyüköztürk, Ş. (1998). Kovaryans analizi (varyans analizi ile karşılaştırmalı bir inceleme). *Ankara Universitesi Egitim Bilimleri Fakultesi Dergisi*, 001–015. https://doi.org/10.1501/egifak_0000000247

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Funda Demirel. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29. Baskı). Pegem Akademi.

Coyne, S. M., Linder, J. R., Rasmussen, E. E., Nelson, D. A., & Birkbeck, V. (2016). Pretty as a princess: Longitudinal effects of engagement with Disney princesses on gender stereotypes, body esteem, and prosocial behavior in children. *Child*

Development, *87*(6), 1909–1925. https://doi.org/10.1111/cdev.12569

Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi (ed.); 3. baskı). Edam.

Cvencek, D., Meltzoff, A. N., & Greenwald, A. G. (2011). Math-Gender Stereotypes in Elementary School Children. *Child Development*, *82*(3), 766–779. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01529.x

Dağdeviren, Ş. (2022). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş çocukların anne-babalarına ve öğretmenlerine verilen toplumssal cinsiyet eğitiminin etkililiğinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir Üniversitesi.

Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar* (S. Erdoğan (ed.); 6.). Remzi Kitabevi.

Doyle, B. G., & Bramwell, W. (2006). Promoting emergent literacy and social-emotional learning through dialogic reading. *The Reading Teacher*, *59*(6), 554–564. https://doi.org/10.1598/rt.59.6.5

Durmaz, M. (2020). *Etkileşimli okumanın hikaye anlatma becerisine etkisi*. (Yüksek lisans tezi)Düzce Üniversitesi.

Ekşi, E. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi) Ankara Üniveristesi.

Enst, M., Gel, D., & Tez, S. (2012). *5-6 yaş çocuklarında algılanan cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ebeveyn beklentileri ile oyuncak tercihleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi) Maltepe Üniversitesi.

Filipović, K. (2018). Gender Representation in Children's Books: Case of an Early Childhood Setting. *Journal of Research in Childhood Education*, *32*(3), 310–325. https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464086

Galdi, S., Cadinu, M., & Tomasetto, C. (2014). The Roots of Stereotype Threat: When Automatic Associations Disrupt Girls' Math Performance. *Child Development*, *85*(1). https://doi.org/10.1111/cdev.12128

Gayberi, E. (2019). *Yerli ve çeviri çocuk kitaplarındaki dil dışı öğelerin toplumsal cinsiyet rollerini sunuş biçimleri bağlamında incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi) Okan Üniversitesi.

Ghasemi, M. (2014). Gender equality: A case study of the flying train by Janaki Sooriyarachchi. *Libri & Liberi*, *3*(1), 43–56. https://doi.org/10.21066/carcl.libri.2014-03(01).0025

Golombok, S., & Fivush, R. (2001). *Gender development*. Cambridge University Press.

Gormley, S., & Ruhl, K. L. (2005). Dialogic shared storybook reading: An instructional technique for use with young students in inclusive settings. *Reading and Writing Quarterly*, *21*(3), 307–313. https://doi.org/10.1080/10573560591007353

Güder, S. Y. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi.

Hacin-Beyazoglu, K., Komac, Ž., & Fekonja, U. (2024). What gender are the animal characters in the illustrations? Gender stereotyping by children in early childhood. *Early Child Development and Care*, *194*(1), 87–101. https://doi.org/10.1080/03004430.2023.2282359

Helgeson, V. S. (2012). The psychology of gender. Içinde S. Hartman (Ed.), *Syria Studies* (4. baskı, C. 7, Sayı 1). Pearson Education.

Hill, T. M., & Bartow Jacobs, K. (2020). "The Mouse looks like a boy": Young children's talk about gender across human and nonhuman characters in picture books. *Early Childhood Education Journal*, *48*(1), 93–102. https://doi.org/10.1007/s10643-019-00969-x

Hilton, J. L., & Von Hippel, W. (1996). Stereotypes. *Annual Review of Psychology*, *47*(February), 237–271. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.47.1.237

Işık, B. S. (2022). *Ebeveynlerin çocuklarına etkileşimli kitap okuma becerilerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi) Üsküdar Üniveristesi.

Kaçar, E. (2019). *48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi)Akdeniz Üniveristesi.

Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: Pepee. *Egitim ve Bilim*, *40*(177), 243–270. https://doi.org/10.15390/EB.2015.3836

Kaynak, D. (2017). *Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri*. https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004

Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesï hikâye ve masal kïtaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *EKEV Akademi Dergisi*, *21*(72), 67–85.

King, T. L., Scovelle, A. J., Meehl, A., Milner, A. J., & Priest, N. (2021). Gender stereotypes and biases in early childhood: A systematic review. *Australasian Journal of Early Childhood*, *46*(2), 112–125. https://doi.org/10.1177/1836939121999849

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Adnan Menderes Üniversitesi.

Kostas, M. (2018). Snow White in Hellenic primary classrooms: children's responses to non-traditional gender discourses. *Gender and Education, 30*(4), 530–548. https://doi.org/10.1080/09540253.2016.1237619

Lindsay, J. (2024). Where Have All the Girls Gone? Examining Gender Representation Within Children's Picture Books. *Journal of Research in Childhood Education, 38*(3), 433–458. https://doi.org/10.1080/02568543.2023.2280790

Martínez, L., Marcos, G., Álvarez, R., & Virgós, M. (2022). Stories ' with the characters reversed ': Children ' s opinions of feminist children ' s stories in early education. *Early Childhood Education Journal, 1989*. https://doi.org/10.1007/s10643-022-01305-6

Menekşe, F. N., & Asan, A. (2019). 3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(35), 821–836.

Özer, G., & Keser, P. B. (2020). Annelerinin Ev İçi ve Ev Dışı Rollerine Yönelik Okul Öncesi Çocukların Görüşlerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 18*(39), 377–413.

Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* [(Yüksek lisans tezi)Marmara Üniversitesi].

Rollas, B. O. (2017). *0-6 yaş resimli çocuk hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet inşası*. (Yüksek Lisans Tezi)Yaşar Üniversitesi.

Saldıray, A. (2017). *Örtük programda toplumsal cinsiyet: Bir ilkokulun örtük programında toplumsal cinsiyete ilişkin nitel bir çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi.

Salman Erden, Y. T. (2019). *Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi)Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

Şentürk, S. G. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi*. (Ege Üniversitesi) Yüksek Lisans Tezi.

Şirvanlı-Özen, D. (1992). *Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının*

gelişimi üzerindeki rolü.

Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi)Gazi Üniversitesi.

Şıvgın, N., & Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(50), 589–600.

Somer, B., & Değirmenci, G. Y. (y.y.). *Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesi*.

Trepanier-Street, M. L., & Romatowski, J. A. (1999). The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, *26*(3), 155–159. https://doi.org/10.1023/A:1022977317864

Tüfekçi, E. (2022). *Resimli öykü kitaplarının çocukların ve annelerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına etkisi*. (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi.

Tuncer, M., & Şen Gezer, B. (2018). Okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik Türkiye'de yapılan çalışmalar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *5*(12), 870–882. www.asead.com

Whitehurst, G. J., Epstein, J. N., Angell, A. L., Payne, A. C., Crone, D. A., & Fischel, J. E. (1994). Outcomes of an emergent literacy intervention in head start. *Journal of Educational Psychology*, *86*(4), 542–555. https://doi.org/10.1037/0022-0663.86.4.542

Whitehurst, Grover J., Arnold, D. S., Epstein, J. N., Angell, A. L., Smith, M., & Fischel, J. E. (1994). A picture book reading intervention in day care and home for dhildren from low-income families. *Developmental Psychology*, *30*(5), 679–689. https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.5.679

Yener, T. (2020). *Okul öncesi hikaye kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin kitabın metinsel içeriği ve kitabın resimleri açısından incelenmesi*. (Yüksak lisans tezi)İstanbul Aydın Üniversitesi.

Yoo, J. H., Kim, S. E., Lee, M. G., Jin, J. J., Hong, J., Choi, Y. T., Kim, M. H., & Jee, Y. S. (2014). The effect of horse simulator riding on visual analogue scale, body composition and trunk strength in the patients with chronic low back pain. *International Journal of Clinical Practice*, *68*(8), 941–949. https://doi.org/10.1111/ijcp.12414

EKLER

EK 1. Araştırmanın Etik Kurul İzni

12/12/2022-580388

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-75137396-604.02.02-580388 12/12/2022
Konu : Etik Kurul Onay Belgesi

TEMEL EĞİTİM BÖLÜM BAŞKANLIĞINA

İlgi : 45346595 - 21/11/2022 tarihli, 562172 sayılı ve "Etik Kurul Onayı (Sena KUYULU)" konulu yazı,

Anabilim dalınız Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı 2021931190 numaralı yüksek lisans öğrencisi Sena KUYULU'nun danışmanı Doç. Dr. Ebru DERERATLA GÜL yönetiminde hazırlamakta olduğu "Etkileşimli Okuma Yöntemi ile Sunulan Resimli Kitapların Okul Öncesi Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Düzeylerine Etkisi" başlıklı çalışmasına ilişkin "Etik Kurul Onay Belgesi" ekte sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

Ek:Etik Kurul Onay Belgesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :*BS4E260DK2* Pin Kodu :91432
Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5540&eD=BS4E260DK2&eS=580388

Adres:Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 01330 Balcalı, Sarıçam / Adana
Telefon:0 (322) 338 72 54 Faks:0 (322) 338 72 86
e-Posta:sosbil@cu.edu.tr Web:www.cu.edu.tr
Kep Adresi:cukurovauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Semra OĞUL
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 0(322) 338 72 54

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

12/12/2022-580388

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ALANINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 01.12.2022
Toplantı Yeri: Çevrimiçi-Microsoft Teams Sohbet

KARAR NO: 10

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 22/11/2022-E. 563284 tarih-sayılı yazısı ekinde Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna Doç. Dr. Ebru DERERATLA GÜL ile yüksek lisans öğrencisi Sena KUYULU tarafından gönderilen "Etkileşimli Okuma Yöntemi ile Sunulan Resimli Kitapların Okul Öncesi Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Düzeylerine Etkisi" başlıklı çalışma kurulumuzca incelenmiş ve araştırmanın etik ilkelere uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

EK 2. Araştırmanın Uygulama İzni

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34659092-605.01-68720654 19/01/2023
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Sena KUYULU)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Çukurova Üniversitesi Rektörlüğünün 19.12.2022 tarihli ve 587158 sayılı yazısı.

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sena KUYULU'nun, Doç. Dr. Ebru DERETARLAGÜL danışmanlığında yürüttüğü ''Etkileşimli Okuma Yöntemi ile Sunulan Resimli Kitapların Okul Öncesi Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Düzeylerine Etkisi" konulu Anket Uygulama İsteği kapsamında, İlimiz Şehitkamil ve Şahinbey ilçesine bağlı bulunan tüm Anaokulu ve Anasınıfı öğrencilerine yönelik Anket Uygulama İsteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda bahsi geçen Anket Uygulama İsteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şehitkamil ve Şahinbey ilçesine bağlı bulunan tüm Anaokulu ve Anasınıfı öğrencilerine yönelik Anket Uygulama İsteğinin, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Yasin TEPE
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
Anıl ALKAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

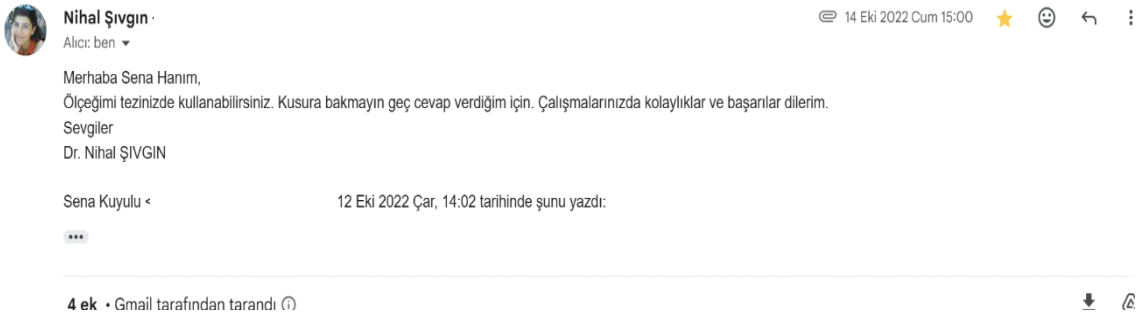
Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Pancarlı Mahallesi 58007 Nolu Sokak No:8
Şehitkamil/Gaziantep
Telefon No : 0 (342) 280 27 82
E-Posta: gaziantepmem@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Müd.Yrd.M.Ali TİRYAKİOĞLU,Şef.E.YILDIRIM
Unvan : Memur
İnternet Adresi: gaziantep.meb.gov.tr Faks:3422802847

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 9b2c-bd2b-391b-bca2-cb20 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Kullanım İzni

Nihal Şıvgın ·
Alıcı: ben ▾

14 Eki 2022 Cum 15:00

Merhaba Sena Hanım,
Ölçeğimi tezinizde kullanabilirsiniz. Kusura bakmayın geç cevap verdiğim için. Çalışmalarınızda kolaylıklar ve başarılar dilerim.
Sevgiler
Dr. Nihal ŞIVGIN

Sena Kuyulu < 12 Eki 2022 Çar, 14:02 tarihinde şunu yazdı:

•••

4 ek • Gmail tarafından tarandı ⓘ

EK 4. Aydınlatılmış Onam Formu

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli Veli,

"Etkileşimli Okuma Yöntemi ile Sunulan Resimli Kitapların Okul Öncesi Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Düzeylerine Etkisi" başlıklı bu araştırma, etkileşimli okuma yöntemi ile sunulan toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun resimli çocuk kitaplarının okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya katılan çocuklara haftada iki gün olmak üzere 8 hafta etkinlik uygulaması yapılacaktır. Uygulamanın öncesinde ve sonrasında çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı düzeyleri ile prososyallik düzeylerini ölçmeyi amaçlayan soruları içeren ölçek uygulanacaktır. Çalışmada elde edilen bilgiler gizli tutulacak olup bilimsel amaçlı kullanılacaktır.

Bu formu imzaladıktan sonra çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırma ile ilgili merak ettiğiniz herhangi bir durum ile ilgili aşağıda yer alan iletişim adreslerini kullanarak bizimle iletişime geçebilirsiniz.

Katkılarınız için teşekkür ediyoruz.

*Bu çalışmaya çocuğum ……..'nın katılımcı olmasına izin veriyorum. Bu çalışmadan çocuğumun istediği zaman ayrılabileceğini biliyorum***.**

Araştırmacıların İletişim Bilgileri

Sena Kuyulu

Doç. Dr. Ebru Deretarla Gül

Ad Soyad Tarih İmza

EK 5. Örnek Etkinlik Planı

Etkinlik Adı: "İcatlarım ve Ben"

Dil Gelişimi
Kazanım 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.
Gösterge: Sohbete Katılır.
Kazanım 7. Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar.
Göstergeleri: Dinlediklerini/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.
Kazanım 8. Dinlediklerini/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.
Göstergeleri: Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.
Kazanım 10. Görsel materyalleri okur.
Göstergeleri: Görsel materyalleri inceler. Görsel materyalleri açıklar. Görsel materyallerle ilgili sorular sorar. Görsel materyallerle ilgili sorulara cevap verir.

Sosyal Duygusal Gelişim
Kazanım 16. Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar.
Göstergeleri: Aynı kişinin farklı rol ve görevleri olduğunu söyler.

Öğrenme Süreci

Öğretmen, tüm çocukların kitabı net şekilde görmesine olanak sağlayacak şekilde oturma düzeni oluşturur. Kitabın kapağı çocuklara gösterilerek resimde neler gördüklerini açıklamalarına yönelik sorular sorulur. Çocuklardan alınan cevapların ardından kitabın ve yazarın adı söylenir.

Kitap 15 (resimli çocuk kitabı) etkileşimli okuma yöntemi ile okunur.

Çocuklara kitap okuma sürecinde kız/erkek çocuğun becerilerine, yapabileceği işlere yönelik sorular yöneltilir:

Çocuklardan gelen cevaplara toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamındaki dönütler verilir.

Değerlendirme:

- Kitapta neler oldu?
- Kitaptaki karakter ne icat etti?
- Siz olsaydınız ne icat etmek isterdiniz?
- Kimler bir şeyler icat edebilir?

Çocukların cevaplarına cinsiyet eşitliğine vurgu yapılarak dönütler verilir.